

1 FEPERUERI, 2011

NA VALE NI VAKATAWA

KACIVAKA NA MATANITU I JIOVA

Me Dei
Nomu
Vakawati,
Na Cava

MO CAKAVA?

NA VALE NI VAKATAWA qo e kena inaki me vakalagilagi Jiova ni Kalou Cecere Duadua ni lomalagi kei vuravura. Ena veigauna sa oti, dau vakayagataki na valenivakatawa me tiko kina na yadra, e nona itavi me yadrava na leqa ni se yawa tu mai. Qori tale ga na inaki ni mekesini qo, me vakayadrati keda ena ituvaki eda sa bula donuya tu nikua ni raici vata kei na parofisai ena iVolatabu. Na mekesini qo e lewena tiko na itukutuku vinaka ni Matanitu ni Kalou, na Matanitu e tiko dina mai lomalagi. Na Matanitu qo ena vakaotia vakadua na ivakarau ca, qai veisautaka na vuravura me parataisi. E uqeti keda *Na Vale ni Vakatawa* meda vakabauti Jisu Karisito, o koya e mai mate meda bula tawamudu kina. Sa veiliutaki tiko ena gauna qo o Jisu ena Matanitu ni Kalou. Se ra tekivu vakarautaka na mekesini oqo na iVakadinadina i Jiova mai na 1879. E sega ni tokona na veika vakapolitiki qai dei matua ena iVolatabu me kena yavu.

E sega ni volitaki na ivola qo, ia e dua na tiki ni cakacaka ni vuli iVolatabu ena vuravura raraba e tokoni ena cau. Na tikinivolatabu kece mai na Vakatekuv yacova na Malakai e lavetaki mai na *Ai Vola Tabu* vakaViti, kei na tikinivolatabu kece mai na Maciu yacova na Vakatakila, e lavetaki mai na *Vakadewa ni Vuravura Vou ni iVolatabu vaKirisi vaKarisito*, vakavo ga ke vakatakilai toka. E vakalai eso na matanivila ena so na tikinivolatabu era lavetaki.

IMATAI NI VICA NA ULUTAGA

3 Na Cava e Segu ni Dei Kina e Levu na Vakawati?

4 iWali ni Veibeitaki

- “O yau kei watiqu keirau dui cakava ga na ka keirau vinakata”
- “Sa sega ni yaco na ka au vinakata”
- “E sega ni cakava vinaka tiko o watiqu na nona itavi”

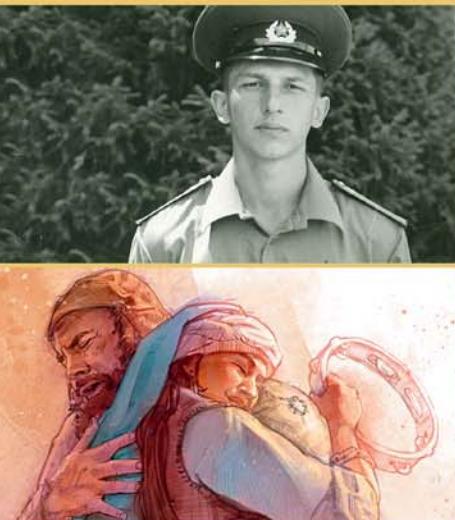
- “E sega ni dau vakamalumalumu o watiqu”
- “Sega ni liutaka na vuvale o watiqu tagane”
- “Au sega ni vosota rawa na itovo votivoti nei watiqu”

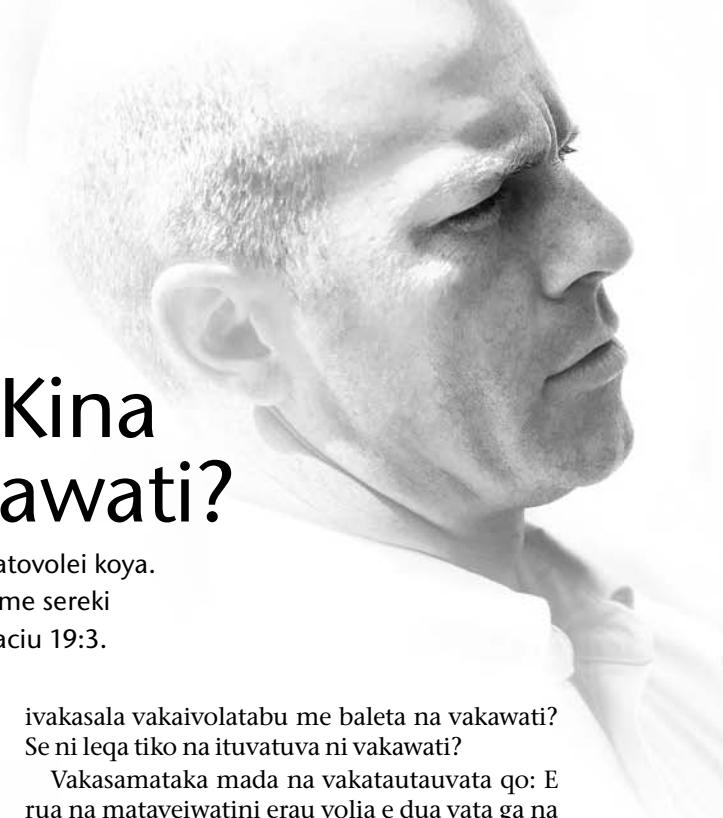
ULUTAGA E TABAKI WASOMA

- ◀ 10 E Veisautaka na Bula na iVolatabu
- 14 Toro Voleka Vua na Kalou—“Mo ni Nanumi Au, Kemuni na Noqu Kalou, Me’u Vinaka Kina”
- 15 O Bau Kila?
- 16 Me Sauma na iVolatabu—O Cei na Kalou?
- 18 Yavu ni Vuvale Mamarau
—Vakavulici Ira na Luvemu ena iTovo e Kilikili
- ◀ 25 Vakavulica na Luvemu
—E Lomani Koya na Kalou, o Ira Tale ga na Nona iTokani
- 27 Taro na Dauwiliwili . . .

ESO TALE NA ULUTAGA

- 21 O sa Vakavakarau Ena Siga Bibi Duadua ni Yabaki?
- 28 “Qo na Nomuni Siga”

Na Cava e Seg a ni Dei Kina e Levu na Vakawati?

"Era lako vua [Jisu] eso na Farisi mera vakatovolei koya.

Era kaya: 'E vakatarai beka vua na tagane me sereki
watina ena dua ga na yavu e rawa?' "—Maciu 19:3.

ERA tarogi Jisu eso era a bula ena nona gauna se na rawa ni dei na vakawati. A tukuna vei ira o Jisu: "Oni sega beka ni wilika ni o koya e bulia na tamata mai na ivakatekivu e bulia na tagane kei na yalewa qai kaya, 'Ena biuti tamana kina kei tinana o tagane me kabiti watina me rau sa na dua ga na yago'? Erau na sega ni lewe rua tiko, erau sa na dua ga na yago. O koya gona, na ka sa vauca vata na Kalou me kua ni tawasea na tamata."** (Maciu 19:4-6) E macala ni a nakita na Kalou me dei na vakawati.

Ena levu na vanua nikua, e rauta ni 40 na pasede na vakawati se sivia era "tawase," e tini ena veisere. Kena ibalebale qo ni sa tawayaga na

* E tukuna na iVolatabu ni yavu duadua ga e rawa ni sereki kina na watina e dua, ke veidauci o watina.—Maciu 19:9.

ivakasala vakaivolatabu me baleta na vakawati? Se ni leqa tiko na ituvatuva ni vakawati?

Vakasamataka mada na vakatautauvata qo: E rua na mataveiwatini erau volia e dua vata ga na mataqali motoka. Na imatai ni veiwatini erau qarauna vinaka nodrau motoka rau qai sega ni draivataka vakasausa. E sega gona ni leqa na nodrau motoka. Ia na ikarua ni veiwatini erau sega ni bau vakayagataka nodrau gauna se nodrau igu ena vakavinakataki ni nodrau motoka rau qai dau draivataka vakasausa. Ni ca na motoka erau sa sega ni qai vakayagataka se me rau cakava kina e dua na ka. O cei me beitaki—na motoka se o rau na kena itaukei? Sa macala tu ga ni o rau na kena itaukei.

E via vakatale ga qori e levu na vakawati, ni tawase e sega ni kena ibalebale ni leqa tiko na ituvatuva ni vakawati. E vakadinadinataki ena milioni vakacaca na vakawati ni sega ni leqa na ituvatuva qori. E kune kina na marau, mau na bula vakawati, vakavuvale, kei na itikotiko. Koya gona me dei na vakawati, ena via vaka na motoka, ena vinakati me qarauni qai vakavinakataki tiko ga.

Ke sa vicasagavulu na yabaki nomu vakawati se sa qai vica ga na siga, e yaga dina na ivakasala ena iVolatabu ena ka mo cakava me toroi cake qai dei kina na nomu vakawati. Raica mada eso na ivakaraitaki ena ulutaga tarava.

iWali ni Veibeitaki

E TUKUNA na iVolatabu ni na sega ni rawarawa tu ga na bula vakawati. A uqeti vakalou na yapositolo o Paula me vola ni o ira na vakawati ena tarai ira na "leqa e veisiga." (1 Korinica 7:28, *Today's English Version*) la e gadrevi me rau cakava eso na ka na veiwatini me vakamamadataka na leqa e yaco ena nodrau bula vakawati, me toroya cake tale ga na nodrau marau. Wilika mada e ono na vuna era veibeitaki kina na veiwatini, kei na yaga ni kena muri na ivakavuvuli ena iVolatabu.

*E dau tiko beka
na neirau gauna ga
vakaveiwatini?*

1

VEIBEITAKI:

**"O yau kei watiqu keirau dui cakava ga na
ka keirau vinakata."**

IVAKAVUVULI ENA IVOLATABU:

"Vakadeitaka . . . na veika era bibi sara."

—FILIPAI 1:10.

E dua na ka me bibi vei iko na nomu vakawati. E dodonu tale ga mo vakaliuca. Mo vakalewa mada de vu tiko ni leqa na nomu ituvatuva. Me kua ni vu ni nomudrau sega ni dau cakacaka vata vakaveiwatini na nomu dau oga ena veika ni bula ni veisiga. Ena so na gauna na nomu cakacaka se so na ituvaki e sega ni caka rawa kina e dua na ka ena vakavuna mo drau dui tutu kina vakaveiwatini ena dua na gauna lekaleka. Ia o rawa ni yala-na eso na ka e tiko ga e ligamu na kena lewa

NA VĀLÉ NI VAKATAWA
KACIVAKA NA MĀTANITU I JIOVA

O gadрева li e so tale na ivakamacala se mo vuli iVolatabu sega ni saumi? Ni kerekere mai ina Jehovah's Witnesses ena itikotiko e ra. Ena laurai na katonomeli kei na yaca ni itikotiko kece ena www.watchtower.org/address.

America, United States of: 25 Columbia Heights, Brooklyn, NY 11201-2483. *Australia:* PO Box 280, Ingleburn, NSW 1890. *Britain:* The Ridgeway, London NW7 1RN. *Canada:* PO Box 4100, Georgetown, ON L7G 4Y4. *Fiji:* PO Box 23, Suva. *Germany:* 65617 Selters. *India:* PO Box 6441, Yelahanka, Bangalore-KAR 560 064. *Japan:* 4-7-1 Nakashinden, Ebina City, Kanagawa-Pref, 243-0496. *New Caledonia:* BP 1741, 98874 Pont des Français. *New Zealand:* PO Box 75142, Manurewa, Manukau 2243. *Papua New Guinea:* PO Box 636, Boroko, NCD 111. *Philippines:* PO Box 2044, 1060 Manila. *Solomon Islands:* PO Box 166, Honiara. *South Africa:* Private Bag X2067, Krugersdorp, 1740. *Tahiti, French Polynesia:* BP 7715, 98719 Taravao.

The Watchtower (ISSN 0043-1087) is published semi-monthly by Watchtower Bible and Tract Society of New York, Inc.; M. H. Larson, President; G. F. Simonis, Secretary-Treasurer; 25 Columbia Heights, Brooklyn, NY 11201-2483, and in Australia by Watchtower Bible and Tract Society of Australia, 12-14 Zouch Road, Denham Court, NSW 2565. Periodicals Postage Paid at Brooklyn, NY, and at additional mailing offices. **POSTMASTER:** Send address changes to Watchtower, 1000 Red Mills Road, Wallkill, NY 12589-3299. © 2011 Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania. All rights reserved. Printed in Australia.

2

—me vaka na levu ni gauna o vakayagataka ena cakacaka o taleitaka se nomu dau gadivi ira na nomu itokani.

Eso na tagane se yalewa vakawati era na cakava eso tale na cakacaka, se na ka era taleitaka me kua ga nira vakayagataka vei watidra na nodra gauna. Nodra cakava qori e sega nira yawaki watidra, era sa drotaka tiko ga na leqa. Ke yaco tiko qo vei iko se vei watimu, ena gadrevi mo drau kila na vu dina ni leqa drau qai cakava kina e dua na ka. Ke o dau vakayagataka vakalevu nomu gauna vei watimu, drau na veiwekani voleka sara drau qai “lewe dua ga” se dua ga na yago.—Vakatekivu 2:24.

Sala era muria kina eso na ivakasala qo: E dua na veiwatini ni Ositerelia o Andrew* kei Tanji, sa tini na yabaki na nodrau vakamau. E kaya o Andrew: “Au kila na levu ni cakacaka kei na lakovi ni levu na soqo ena vakaleqa na vakawati. Keirau mani lalawataka vakaveiwatini na gauna me keirau dau veivosaki kina, me keirau dui talaucaka tale ga na lomai keirau.”

Sa 22 na yabaki nodrau veiwatini voli o Dave kei Jane erau vakaitikotiko mai Merika, ia ena veiyakavi erau dau vakayagataka e vei-mama na aua me rau veivosakitaka kina na nodrau nanuma kei na ka e yaco ena siga oya. E tukuna o Jane: “Qo e gauna bibi, keirau na sega gona ni vakayagataka ena dua tale na ka.”

* Sa veisau eso na yaca.

VEIBEITAKI:

“Sa sega ni yaco na ka au vinakata.”

IVAKAVUVULI ENA IVOLATABU:

“Me kua ni dua e qara na ka e yaga ga vua, me qara tale ga na ka e yaga vei ira tale eso.”—1 KORINICA 10:24.

Ke dua e kauaitaka vakalevu na ka e yaga ga vua, ena sega ni marautaka na nona bula vakawati, kevaka sara mada ga e lai vakawati tale vakavica. Ena vinaka na bula vakawati ke rau sega ni dui nanumi rau ga na veiwatini. A tukuna o Jisu na vuna: “E marau vakalevu o koya e solia na ka, vakalailai o koya e taura na ka.”—Cakacaka 20:35.

Sala era muria kina eso na ivakasala qo: O Maria kei Martin erau vakaitikotiko mai Mexico, sa 39 na yabaki nodrau vakawati. Ia a sega

*Au dau saga meu
solia na ka mai na noqu taura na ka?*

SA TABAKI TU ENA 185 NA VOSA: Afrikaans, Alabian, Amharic, Arabic, Armenian, Armenian (West), Aymara, Azerbaijani, Azerbaijani (Cyrillic), Baoulé, Bengali, Bicol, Bislama, Bulgarian, Cambodian, Cebuano, Chichewa, Chinese (Simplified), Chinese (Traditional)* (audio Mandarin only), Chitonga, Chuukese, Cibemba, Croatian, Czech, Danish, Dutch, Eifik, English* (also Braille), Estonian, Ewe, Fijian, Finnish, French, French, German, Greek, Greenlandic, Guarani, Gujarati, Gun, Haitian Creole, Hausa, Hebrew, Hiligaynon, Hindi, Hiri Motu, Hungarian, Icelandic, Igbo, Iloko, Indonesian, Isoko, Italian, Japanese, Kannada, Kaonde, Kazakh, Kikongo, Kikuyu, Kiluba, Ki-

mbundu, Kinyarwanda, Kirghiz, Kiribati, Kirundi, Kongo, Korean,* Kwangali, Kwanyama, Latvian, Lingala, Lithuanian, Luganda, Lunda, Luo, Luvala, Macedonian, Malagasy, Malayalam, Maltese, Marathi, Marshallese, Mauritian Creole, Maya, Mizo, Moore, Myanmar, Ndebele, Ndonga, Nepali, Niuean, Norwegian,* Nyanya, Nzema, Oromo, Ossetian, Otetela, Palauan, Pangasinan, Papiamento (Curaçao), Persian, Polish,* Ponapean, Portuguese,* Punjabi, Quechua (Ancash), Quechua (Ayuacucho), Quechua (Bolivia), Quechua (Cuzco), Quichua, Rarotongan, Romanian, Russian, *+ Samoan, Sango, Sepedi, Serbian, Serbian (Roman), Sesotho, Seychelles Creole, Shona, Silozi, Sinhala, Slovak, Slovenian, Solomon Islands

Pidgin, Spanish,*+ Sranantongo, Swahili, Swati, Swedish,* Tagalog,* Tahitian, Tamil, Tatar, Telugu, Tetum, Thai, Tigrinya, Tiv, Tok Pisin, Tongan, Totonac, Tshiluba, Tsonga, Tswana, Tumbuka, Turkish, Tuvaluan, Twi, Tzotzil, Ukrainian,*+ Umbundu, Urdu, Uruund, Uzbek, Venda, Vietnamese, Wallisian, Waray-Waray, Wolaita, Xhosa, Yapeso, Yoruba, Zande, Zapotec (Isthmus), Zulu

* Tauri tale ga ena CD.

*+ Tiko tale ga na MP3 CD-ROM.

+ Ke o via rogoça, lako ena www.jw.org.

ni marau tu ga na nodrau vakawati. Erau vakasamataka tale e dua na leqa a yaco. "Ena katakata ni neirau veiba," e kaya o Maria, "au cavuta kina vei Martin e dua na vosa veibeci. Sa dua na ka nona cudru. Au saga meu vakamacalataka vua niu sega ni nakita, au tukuna ga ena levu ni noqu rarawa. A sega ni via rogoci au." E kaya o Martin, "E votu ena noqu vakasama ena neirau veiba ena siga oya me keirau sa kua ni bula vata, meu kua tale ga ni saga me vinaka neirau bula vakawati."

E vinakata o Martin me rokovi. O Ma-

ria e vinakata me kauaitaki se rogoci na nona nanuma. E sega ni yaco na ka erau dui vinakata.

Rau walia vakacava na nodrau leqa? E kaya o Martin, "Au waraka me ruru noqu cudru, keirau qai lewa vata vakaveiwatini me keirau muria na ivakasala vuku ena iVolatabu me keirau veirokovi qai veilomani. Sa oti qo e vica na yabaki, keirau vulica kina ni leqa cava ga e basika ena rawa ni wali ke keirau masuta na veivuke ni Kalou, qai muria na ivakasala ena iVolatabu."—Aisea 48:17, 18; Efeso 4:31, 32.

3

VEIBETAKI:

"E sega ni cakava vinaka tiko o watiqu na nona itavi."

IVAKAVUVULI ENA IVOLATABU:

"Eda na dui saumitaro . . . vua na Kalou."

—ROMA 14:12.

Ena sega ni cici vinaka na bula vakawati ke dua ga e cakava tiko na nona itavi. Ia ena ca sara ke rau sega ni cakava ruarua.

Ke o dau vakasamataka tiko ga na ka e dodonu me cakava o watimu, o na sega ni marau. Eso era sega ni cakava nodra itavi nira ulubaletaka ni o watidra e sega ni cakava tiko na nodra itavi. Ena yasana adua, ke o saga mo dua na ulunivale se radinivale vinaka ena rawa ni vinaka cake na nomu bula vakawati. (1 Pita 3:1-3) Koya e bibi sara, o sa vakaraitaka kina vua na Kalou ni o doka na nona ituvaltuva me baleta na vakawati, ena vakamarau-taki koya tale ga na nomu ivalavala.—1 Pita 2:19.

Sala era muria kina eso na ivakasala qo: Erau vakaitikotiko mai Korea o Kim kei watina, sa 38 na yabaki nodrau vakawati. E kaya o Kim:

"Ena so na gauna e cudruvi au o watiqu qai galuvi au, ia au sega mada ga ni kila na vuna. Au nanuma ni sa seavu nona lomani au. Ena so na gauna au dau vakasamataka, 'Na cava e vinakata kina meu kauaitaka na nona nanuma ni sega ni via kauaitaka na noqu nanuma?'"

E rawa sara ga vei Kim me raica tiko ga na yasana ca me baleta na ituvaki oya kei na ka e sega ni cakava tiko o watina. Ia a veibasai sara na ka e cakava. "Au a sega ni cudru tiko ga," e kaya o Kim, "Au vulica ni vinaka meu vakaliu-liu me keirau veiyalonni. Ni sa ruru na neirau cudru, keirau sa qai veivosaki."—Jemesa 3:18.

Au dau vaka-liuliu meu veivakameau-taki?

4

VEIBEITAKI:

"E sega ni dau vakamalumalumu o watiqu."

IVAKAVUVULI ENA IVOLATABU:

"[Na] ulu ni tagane yadua o Karisito."

—1 KORINICA 11:3.

Na tagane vakawati e nanuma ni sega ni vakamalumalumu o watina, me dikevi koya mada se sa vakamalumalumu tiko vua na uluna o Jisu Karisito. Ena vakaraitaka nona vakamalumalumu ke muria na ivakaraitaki i Jisu.

"Kemuni na tagane," e vola na yapositolo o Paula, "ni lomani ira tiko ga na watimuni me vaka ga nona lomana na ivavakoso na Karisito qai solia kina nona bula." (Efeso 5: 25) A sega ni "vakacolasau" o Jisu vei ira na nona tisaipeli. (Marika 10:42-44) E dusimaki ira vakamatata na nona imuri qai vakadodonutaki ira ena gauna e gadrevi kina. Ia a sega ni voravora. A lomani ira qai kila ni vaka iyayala ga na ka era rawa ni cakava. (Maciu 11:29, 30; Marika 6:30, 31; 14:37, 38) E dau kauaitaka e liu na veika me baleti ira qai muri na veika me baleti koya.—Maciu 20:25-28.

Ena vinaka me taroga o tagane, 'E vakamua na noqu rai me baleta na ulunivale kei na noqu rai me baleti ira na yalewa na ivakarau ni noqu vanua se na ivakasala kei na ivakaraitaki ena iVolatabu?' Me kena ivakaraitaki, na cava mada nomu nanuma me baleta e dua na yalewa e sega ni duavata ena ka e tukuna o watina, ia e qai vakaraitaka ena veidokai na nona nanuma? Ena iVolatabu, e kilai o Sera na wati Eparama ena nona dau vakamalumalumu. (1 Pita 3:1, 6) Ena tukuna na lomana ke gadrevi, me vaka na gauna a sega ni rai ca rawa kina o Eparama na leqa ena tara na nona vuvale.—Vakatekivu 16:5; 21:9-12.

A sega gona ni vakarerei Sera o Eparama me

vagalui koya kina. Se me voravora. Ena vaka kina na tagane e muria na ivakasala ena iVolatabu ena sega ni vakarerei watina, se usuraka me muria na ka kece e tukuna. Ia ena rokovi koya o watina ni cakava ena yaloloma na nona itavi vakaunivale.

Sala era muria kina eso na ivakasala qo: O James, sa walu na yabaki na nona vakawati e vakaitikotiko mai Igiladi, e kaya: "Niu se bera ni vakatulewataka e dua na ka bibi, au vulica meu na tukuna mada vei watiqu. Au saga meu kua ni nanumi au ga. Ia au tovolea meu vakaliuca na veika e gadрева, sega ni veika ga me baleti au."

O George e vakaitikotiko mai Merika sa 59 na yabaki nona vakawati. E tukuna: "Au sega ni dau beci watiqu, ia au raici koya me dua na itokani yalomatua qai maqosa."—Vosa Vakabalebale 31:10.

Au dau rogoca mada na nanuma nei watiqu ni bera niu vakatulewa?

5

VEIBEITAKI:

“Sega ni liutaka na vuvale o watiqu tagane.”

IVAKAVUVULI ENA IVOLATABU:

“O ira na yalewa vuku era sa due tara cake na nona vale: ia ko koya na lialia sa basuka sobu ga e na ligana.”

—VOSA VAKAIBALEBALE 14:1.

Ke lomalomarua o watimu me vakatulewa se me liutaka na vuvale e tolu na ka o rawa ni cakava. (1) Rairai o na weroka na ka e sega ni cakava se (2) suguta nona itavi vakaulunivale se (3) vakacaucautaki koya ena nona sasaga. Ke o cakava na kena imatai kei na kena ikarua, o na basuka sobu ena ligamu na nomu vale. Ia ni o cakava na kena ikatolu o sa tara cake na nomu bula vakawati me dei.

E levu na tagane era taleitaka cake mera rokovi mai na nodra lomani. Ke o cakava gona na ka me kila kina o watimu ni rokovi —e yaga na nona saga me liutaka na vuvale qai taleitaki—rairai ena cakava tiko ga vakinaka na nona itavi. E macala ni so na gauna o na sega ni duavata kei na ka e tukuna o watimu. Ena vinaka gona mo drau veivosakitaka. (Vosa Vakaibalebale 18:13) Ia na vosa o tauca kei na kena irogorogo ena tara cake se basuraka na nomudrau bula vakawati. (Vosa Vakaibalebale 21:9; 27:15) Ke o tukuna na lomamu ena veidokai, ena yaco na ka o vinakata—oya me cakava o watimu na nona itavi.

Sala era muria kina eso na ivakasala qo: E kaya o Michele e vakaitikotiko mai Merika sa 30 na yabaki nona vakawati: “A susugi au kei taciqu o tinaqu qai sega na veitokoni nei tamaqu. O tinaqu e dua na marama kaukaua qai sega ni vakararavi vua e dua tale, au mani muria tale ga na nona ivakarau. Au dau sasaga vagumatau meu vakamalumalumu. Me kena ivakaraitaki, au vulica ni bera niu vakatu-

lewataka e dua na ka, meu veivosakitaka mada kei watiqu.”

O Rachel sa 21 na yabaki nodrau vakamau kei Mark e vakaitikotiko mai Ositerelia, e vakamuai koya vakalevu tale ga na nona isususu. E kaya, “O tinaqu e sega ni dau vakamalumalumu vei tamaqu, sa ivakarau dei na veiba qai sega na veidokai. Niu se qai vakawati ga, au sa vakatotomuria na ivalavalala nei tinaqu. Ia ena veiyabaki sa sivi au vulica kina na bibi ni kena bulataki na ivakasala ena iVolatabu me baleta na veirokovi. Ena gauna qo e vakilai tiko ga na marau ena neirau bula vakawati kei Mark.”

6

VEIBEITAKI:

“Au sega ni vosota rawa na itovo votivoti nei watiqu.”

IVAKAVUVULI ENA IVOLATABU:

“Moni dau yvalorawarawa, ni dau veivosoti tale ga vakarawarawa ke dua e cudruvaka e dua na ka vua e dua tale.”

—KOLOSA 3:13.

Ni drau se veivosaki tiko, rairai o dau kauaitaka ga na itovo vinaka nei watimu o sega kina ni raica na nona cala. Mo cakava tale ga

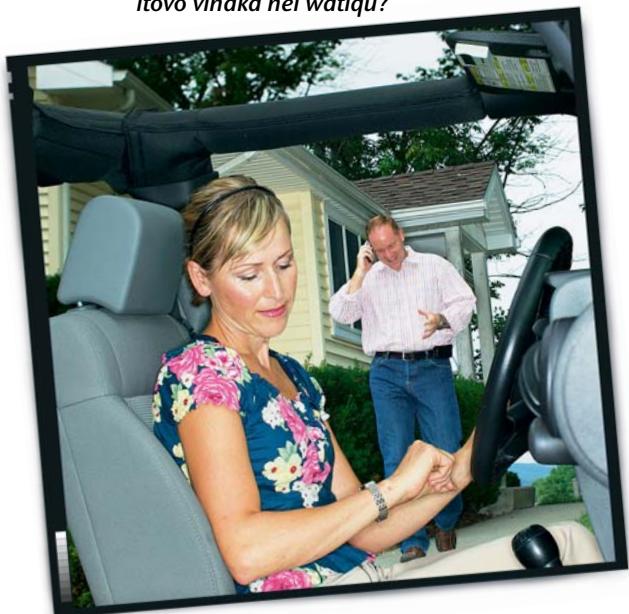
oya ena gauna qo. E dina ni na cakava o watimu e dua na ka ena vakavuna mo cudruvi koya kina. Ia mo taroga mada qo, 'Na itovo cava nei watiqu au na kauaitaka vakalevu—na nona itovo vinaka se itovo ca?'

E dua na vosa vakatautauvata totoka a vakayagataka o Jisu ena kena gadrevi meda raibaleta na nodra cala na so. A taroga: "Na cava o lai kauaitaka kina na co lailai ena matai tacimu, ia o sega ni kauaitaka na tolonikau levu e matamu?" (Maciu 7:3) E somidi dina na co ni vakatauvatani kei na tolonikau levu e rawa ni vakayagataki me isa ni dokanivale. Na cava e vakaibalebaletaka? "Saga mada e liu mo kauta tani na tolonikau levu mai matamu, o na qai raica vinaka na co lailai mo na kauta laivi mai na matai tacimu."—Maciu 7:5.

A kauta cake mai na vosa vakatautauvata qori o Jisu ni cavuta e dua na vosa ni veivakaroti bibi. E tukuna: "Ni kua ni dau vaka-lelewa de oni lewai; na lewa oni tauca oni na lewai kina." (Maciu 7:1, 2) Ke o vinakata na Kalou me raibaleta na nomu cala—na toloni-kau levu e matamu—e dodonu tale ga mo rai-baleta na cala i watimu.—Maciu 6:14, 15.

Sala era muria kina eso na ivakasala qo: Sa oti

*Au dau kauaitaka ga na
itovo vinaka nei watiqu?*

qo e ciwa na yabaki na nodrau vakamau o Jenny kei Simon erau vakaitikotiko mai Igiladi, e kaya o Jenny: "E dua na ka e dau votivoti dina vei au na nona sega ni dau lalawa o watiqu, qai dau cakava ga na ka ni sa voleka na kena gauna. E lasa dina oya, ni gauna keirau se veivosaki tiko kina au dau taleitaka nona dau kauaitaka na gauna. Ia au kila niu dau cala, au via lewa tale ga na ka me cakava o watiqu. Keirau sa vulica tiko kei Simon me keirau raibaleta na neirau dui cala lalai."

O Curt na wati Michele, sa cavuti oti mai, e kaya: "Ke o dau kauaitaka na ivalavala voti-voti nei watimu, sa na qai vaka ga me dua na leqa levu sara. Au mani kauaitaka ga na itovo vinaka au a taleitaki Michele kina ena imatai ni gauna."

Na iWali ni Leqa

Na vica na ivakaraitaki oya, e vakadina-dinataka ni na vakilai na dredre ni bula ena vakawati, ia ena rawa ga ni wali. Ena wali vakacava? Mo saga mo lomana na Kalou qai muria na nona ivakasala ena iVolatabu.

O Alex kei Itohan, erau vakaitikotiko mai Nigeria, sa sivia e 20 na yabaki nodrau vaka-wati, erau vulica na kena iwali. E tukuna o Alex: "Au vakadinadinataka ke dua na veiwatini erau bulataka na ivakavuvuli ena iVolatabu ena rawa ni wali na leqa cava ga e basika." E kaya o wati Alex: "Keirau vulica ni bibi na neirau dau masu vata kei na neirau muria na ivakasala ena iVolatabu me keirau veilomani qai veivosoti. Ena gauna qo sa lai-lai sara na neirau leqa mai na gauna keirau se qai vakamau kina."

O via kila eso tale na sala ena yaga kina ena nomu uvuale na ivakasala ena iVolatabu? Ke vaka kina, kerea e dua na iVakadinadina i Jiova mo drau veivosakitaka vata na wase 14 ni ivola, *Na Cava Sara Mada e Kaya na iVolatabu?**

* Tabaka na iVakadinadina i Jiova.

E VEISAUTAKA NA BULA NA IVOLATABU

A VEISAU vakacava na nona bula e dua na bameti (barmaid) yalewa e dau vosavosaca, gunu vakasivia, vakayagataka tale ga na wainimate gaga? A mai italatala ni lotu vakacava e dua na daunipolitiki e liu e sega ni dau taleitaka na lotu? Na ivakarau ni yalo cava a saga me valuta e dua na qasenivuli vakaovisa ni Rusia me dua kina na iVakadinadina i Jiova? Wilika mada na ka eratou tukuna.

**“Keirau sa
veimaliwai vinaka
tale kei tinaqu.”**

—NATALIE HAM

SUCU: 1965

VANUA: OSITERELIA

KA E KILAI KINA: DAUVAKAYAGATAKA
NA WAINIMATE GAGA

NOQU BULA E LIU: Au a susu ena dua na taoni lailai e levu kina na gonedau mai Robe, e Sauca Ositerelia. Ena itikotiko va qo e nodra isotasota na lewenivanua na otela. Levu gona na gauna era dau tu e kea na itubutubu, era sa lai vulica kina na luedra na gunuvi vakasivia ni alakaolo, vosavosaca kei na vakatavako.

Au tekivu vakatavako niu se qai yabaki 12, e levu na vosa ca au kila, keirau dau veivala tale ga kei tinaqu. Rau a veibiu na noqu itubutubu niu yabaki 15, oti tale e 18 na vula au biubiu mai vale. Au dau gunu vakasivia, vakayagataka na wainimate gaga, qai muria tale ga na ivakarau ni bula vakasisila. Au cudru qai veilecayaki. E lima na yabaki na noqu vulica na

nodra taqomaki na marama kei na karate, au nanuma kina niu sa rawa ni qaravi au ga. Niu tiko duadua e dau tarai au na rarawa, au mani masuta kina na Kalou me vukei au. Au kerea vua “me kua ga ni tukuna meu lai lotu.”

Dua na gauna e muri, a solia vei au e dua na iVolatabu na noqu itokani e vakabauta, ia e sega ni lewena e dua na isoqosoko lotu. E dau vakayagataka tale ga na wainimate gaga me vakataki ira na vo ni noqu itokani. Ia e kaya ni vakabauta dina na Kalou qai

vakauqeti au meu papitaiso. A lai papitaisotaki au ena dua na drano ena yasayasa e kea. Me tekivu mai na gauna oya, au nanuma niu sa veiwekani vinaka kei na Kalou. Ia e sega na gauna meu wilika kina na iVolatabu.

VEISAUTAKI AU NA IVOLATABU: Ena 1988, erau a lako yani i vale e rua na iVakadinadina i Jiova. A tarogi au e dua vei rau, “O kila na yaca ni Kalou?” Mani wilika sara na Same 83:18 ena nona iVolatabu, e kaya: “Me ra kila ko ira na tamata ni sai kemuni na yacamuni ga ko Jiova, sa Cecere sara duaduaga e vuravura taucoko.” Dua na ka noqu kurabui! Ni rau sa lako, au draiva sara ina dua na sitoa ni ivola ni lotu e

56 na kilomita meu raica ena vakadewa ni so tale na iVolatabu na yaca ni Kalou, au raica tale ga na kena ibalebale ena dua na ivolavosa. Niu sa vakadeitaka ni yaca ni Kalou o Jiova, au vakasamataka se cava tale au sega ni kila.

A tukuna vei au o tinaqu nira duatani na iVakadinadina i Jiova. Na lailai ni ka au kila me baleti ira, au nanuma ni dua tu ga nodra rai ra qai sega ni taleitaka na marau. Nira lako mai i vale au dau vakonomodi me vaka ga au sega ni tiko. Yaco na gauna me veisau noqu rai. Au vakacurumi ira, tekivu sara na vuli iVolatabu.

Ni oti e dua na vuli au dau wasea na ka au vulica vei Craig na noqu itau. Na levu ni nona sosa, a dreta e ligaqu na noqu ivola qai wilika. Ena loma ni tolu na macawa a vakadeitaka o koya ni sa kila na ka dina me baleta na Kalou. Keirau muduka na vakayagataka na wainimate

gaga kei na gunu vakasivia, au biuta tale ga na noqu cakacaka. Me salavata na neirau bula kei na ivakatagedegede ena iVolatabu, keirau mani vakatulewataka me keirau vakamau.

KENA YAGA: Keirau sa voleka sara tu ga ni veibiu ena gauna keirau tekivu vulica kina na iVolatabu kei ira na iVakadinadina i Jiova. Ia ena gauna qo sa vinaka sara na ivakarau ni bula i Craig na watiqu, qai rua na luvei keirau totoka. Keirau marautaka tale ga na neirau itokani vakabauta vata.

Ni rogoca o tinaqu niu sa veimaliwai tiko kei ira na iVakadinadina i Jiova, a cudru baleta ni sega ni kila na ka era vakabauta. Ia keirau sa veimaliwai vinaka tale kei tinaqu. Au sa sega tale ni galili. Qo sa qai vakainaki na noqu bula, noqu gadreva meu veiwakani kei na Kalou sa mai vakacegui tale ga.—Maciu 5:3.

SUCU: 1939

VANUA: TUVALU

KA E KILAI KINA: DAUNIPOLITIKI

“Au kurabuitaka na levu ni ka au kila e vakavulica na iVolatabu.”

—ISAKALA PAENIU

NOQU BULA E LIU: Au sucu mai Nukulaelae, e dua na yanuyanu ena Pasifika, e wili e Tuvalu ena gauna qo. Era lewa tu na bula ena yanuyanu qo na italatala era vuli mai na koronivuli ni lotu mai Samoa. Nodra itavi na lewenivanua me qaravi ira na

italatala kei na nodra vuvale, ra vakarautaka nodra itikotiko ra qai solia tale ga vei ira na ka vinaka kece mera bula kina. Ke mani lailai sara mada ga na kedra kakana vakavuvale, era na vakarau-taka ga na kedra na italatala.

E cicivaka na koronivuli ena noqu yanuyanu na italatala qai vakavulici kina na lotu, fika kei na lesoni ni vakadidike me baleta na vuravura kei na veika era tu kina. Au nanuma niu a rai-ca nona mokuta vakaca e dua na gonevuli na italatala.

Sega ni dua a bau kudruvaka, o rau sara mada ga na nona itubutubu. Era dokai na italatala me vaka era Kalou.

Au lai vuli ena koronivuli ni matanitu e

tiko ena dua tale na yanuyanu niu se yabaki tini. Ni oti noqu vuli au lai cakacaka sara vakamatantu. Na gauna oya, a qali tu kina o Gilbert kei Ellice Island ina matantu o Peritania. Au cakacaka ena vica na tabana ni matantu ni bera niu mai edita ni tabana ni itukutuku ni matantu. A toso vinaka na noqu cakacaka me yacova noqu tabaka na nona ivola e dua na dauwiliwili a vakalewa na ilavo a vakayagataki ena nona veisiko mai na ravouyou ni Bolatagane. A lasutaka na yacana o koya e vola na ivola, qai vinakata na noqu iliuliu me kila na yacana dina. Au sega ni via tukuna vua, mani tete na itukutuku ni ka a yaco qo.

Ni oti oya, au biuta na cakacaka vakamantu meu curu ena politiki. Au qaqa ena veidigidigi e Nukulaelae, qai lesi meu Minisita ni Veivoli kei na iYaubula. E muri ni sa tutgalala na yanuyanu o Kiribati (Gilbert e liu) kei Tuvalu (Ellice e liu) a lesi au na kovana meu liutaka na cicivaki ni matantu e Tuvalu. Ia au sega ni vinakata meu vakaitavi ena veiliutaki vakoloni. Au mani vakasuka na ileslesi oya, qai duri ena veidigidigi meu dua na minisita ni matantu e sega ni veitokoni kina na kovana. Au druka ena veidigidigi. Keirau lesu tale vakaveiwatini ina noqu yanuyanu, keirau nanuma me keirau lai bula rawarawa ga e nakoro.

VEISAUTAKI AU NA IVOLATABU: Era daudoka mai yanuyanu na Sigatabu me Siga ni Vakacecegu, ia o yau na kena veibasai. Qori na noqu siga ni vakatasosoko kei na siwa. Au sega ni vinakata me kilai niu daulotu. E tukuna o tamaqu ni rarawataka o koya kei ira tale eso na noqu ivalaval. Ia au saga me kua ni rawai au o lotu.

Ena dua na gauna niu lako i Funafuti na koroturaga kei Tuvalu, a sureti au o taciqu ina dua na nodra soqoni na iVakadinadina i Jiova. A solia kina vei au e dua na daukaulotu

iVakadinadina e dua na ibinibini *Watchtower* kei na *Awake!* meu wilika. A solia tale ga vei au e dua na ivola e vakavotuya na ivakavuvuli ni lotu butobuto era vakavulica e levu na lotu era kaya nira lotu vaKarisito. Au wilika vakavica na ivola qo. Au kurabuitaka na levu ni ka au kila e vakavulica na iVolatabu, okati kina na noqu mai kila ni sega ni dodonu mera vakatabuya na lotu vaKarisito na Siga ni Vakacecegu.* Au wasea qo vei watiqu, qai muduka nona dau lai lotu.

Au a bubuluitaka niu na sega ni via okati ena veika vakalotu. Ia sa voleka ni oti e rua na yabaki au sega ni guilecava na veika au wilika. Au mani volavola vua na daukaulotu e Funafuti, au tukuna vua niu vinakata meu veissau. A sega tale ni lokuyara ni sa vodo mai ena waqa me mai vakavulici au ena iVolatabu. Dua na ka na cudru nei tamaqu ni sa kila niu vinakata meu dua na iVakadinadina i Jiova. Ia au tukuna vua niu vakatulewataka qori ena levu ni ka au vulica ena iVolatabu vei ira na iVakadinadina i Jiova.

KENA YAGA: Au papitaiso me iVakadinadina i Jiova ena 1986, qai papitaiso o watiqu ena yabaki tarava. Erau vulica tale ga na iVolatabu na luvequ yalewa rau qai vakatulewataka me rau iVakadinadina i Jiova.

Au marau niu lewena e dua na isoqosoqo lotu e vaka na lotu vaKarisito ena imatai ni senitiuri, e sega kina ni vakaduiduitaki na italatala kei ira na lewenilotu. (Maciu 23:8-12) Era yalomalumalumu tale ga ni vakatotomuri Jisu ra qai vunautaka na Matantu ni Kalou. (Maciu 4:17) Au vakavinavinaka vua na Kalou o Jiova ni vakatara meu vulica na ka dina me baleti koya, meu kilai ira tale ga na nona tamata!

* Me ikuri ni ivakamacala raica na ulutaga "Should You Keep the Weekly Sabbath?" ena *Watchtower*, 1 Feperueri, 2010, tabana e 11-15.

"Era sega ni usuraka na iVakadinadina i Jiova na ka meu vakabauta."

—ALEXANDER SOSKOV

SUCU: 1971

VANUA: RUSIA

KA E KILAI KINA: QASENIVULI VAKAOVISA

NOQU BULA E LIU: Au sucu e Moscow, ena gauna oya a koroturaga tu ni Soviet Union makawa. A vakaitikotiko na neitou vuvale ena dua na vale levu, qai levu keimami tiko veitikivi e dua ga na vanua era cakacaka kina. Au vakasamataka tale na nodra dau vosavosa niu sega ni dau tiko vakamalua, ra qai tukuna niu na mate dole seu na tini e valeniveivesu. Niu qai yabaki tini sa tu na noqu kisi vei ira na ovisa.

Au a curu ina mataivalu niu yabaki 18, au qai lesi meu dau lai yadra ena iyayala ni vanua. Ni oti tale e rua na yabaki au lesu i vale qai cakacaka ena dua na vale ni buli iyaya, ia e cakacaka vakavucesa. Au mani lewena na mataovisa ni veitaqomaki e Moscow au qai kena qasenivuli. E noqu itavi meu vesuki ira na basulawa e Moscow, au lako tale ga ina veivanua e dau yaco vakalevu kina na veivala. Na yalo ni taqaya au vakila e vaka na sivirigi kaukaua. Niu lesu mai i vale, keirau na dui mocemoce kei watiqu niu leqataka deu na vakamavoataki koya.

VEISAUTAKI AU NA IVOLATABU: Niu tekivu vulica na iVolatabu kei ira na iVakadinadina i Jiova, au kila kina ni ivalavala kaukaua e sega ni salavata kei na ivakavuvuli ena iVolatabu. Au vulica ni na vinakati meu biuta na vakatavako qai lewa vinaka tale ga na levu ni alakaolo au gunuva. Ia au vakasamataka

ni sega ni rawa niu qara e dua tale na cakacaka ni qo ga na cakacaka au kila, meu vakania kina na noqu vuvale. Au nanuma tale ga niu sega ni rawa ni vunau e veivale me vaka era cakava na iVakadinadina i Jiova.

E dina ni va oya na noqu nanuma, ia au vakadeitaka ni donu na itukutuku ena iVolatabu. E vakacegui au na ka e kaya na Isikeli 18:21, 22. E tukuna: "Kevaka ena sau-maki mai na tamata ca mai na nonai valavala ca kecega sa kitaka . . . Na nona talaidredre kecega ena sega ni cavuti vua."

Au vakavinavinakataka nira sega ni usuraka na iVakadinadina i Jiova na ka meu vakabauta, era vakamatatataka ga na ka au vulica tiko. Au kauta e 40 na mekesini se sivia qai wilika ena tolu na macawa. Na veika au wilika au vakadeitaka kina niu sa kunea na lotu dina.

KENA YAGA: Niu se bera ni vulica na iVolatabu, keirau sa voleka ni veisere kei watiqu. Ia sa vinaka cake ena gauna qo na neirau bula vakawati. Ena gauna au sa vulica tiko kina na iVolatabu a tekivu vuli tale ga o watiqu, keirau mani veivosakitaka me keirau qaravi Jiova vata, e vakilai kina vakalevu na marau ena neirau vuvale. Au sa qai kunea tale ga e dua na cakacaka e sega ni veisaqasaqa kei na ivakavuvuli ena iVolatabu.

Niu se qai tekivu vunau e veivale, au dau taqaya—oya na yalo au dau vakila ni bera niu lai vesuki ira na basulawa. Ia ena gauna qo au nuidei niu na sega ni yalototolo ke mani dua e vakacudrui au. Ni toso na gauna au vulica meu dau veivosoti. Au veiyutuni niu a vakamau-mautaka tu na noqu bula, ia ena gauna qo au vakila ni yaga dina. Au marau niu vakayagataka na noqu kaukaua meu qarava na Kalou o Jiova kei na noqu vukei ira eso tale.

"Mo ni Nanumi Au, Kemuni na Noqu Kalou, Me'u Vinaka Kina"

AU VAKASAMATAKA ni kilai au vinaka o Jiova, ena sega sara ga ni lomani au se vakadonui au." E tukuna qori e dua na yalewa lotu vaKarisito yalodina e yalolailai. O dau vakila tale ga qori, mo nanuma ni sa sega tu ga ni kauaitaki iko na Kalou se vakadonui iko? Ke vaka kina, ena vakayaloqaqataki iko na ka e tukuni ena Niemaia 13:31.

A saga ena nona vinaka tauoko o Niemaia na nodra kovana na Jiu ena ikalima ni senitiuri B.S.K., me cakava na ka e vakamarautaka na Kalou. E liutaka na taravaki tale ni lalaga ni valenisoro e Jerusalemi, dina nira veitusaqati na meca. A raica tale ga me muri na Lawa ni Kalou, nodra qaravi na vakaloloma, kei na nona dau saga me tara cake nodra vakabauta na wekana na Isireli. A kauaitaka beka na Kalou na veika vinaka e cakava na turaga yalodina qo? A vakadonui Niemaia o Jiova? Eda na kila na kena isau nida dikeva na itinitini ni ivola e vakayacani vua.

E masuta o Niemaia: "Mo ni nanumi au, kemuni na noqu Kalou, me'u vinaka kina."* A leqataka beka o Niemaia ni na sega ni kauaitaka na Kalou na nona cakacaka vinaka, se na guilecavi koya? Segu. E kila vinaka tu o Niemaia na ka era kaya na dauvola iVolatabu e liu me baleta na nona dau kauaitaki ira na nona dauveiqaravi yalodina o Jiova kei na nodra cakacaka vinaka. (Lako Yani 32:32, 33; Same 56:8) Ia na cava ga e kerea tiko me cakava na Kalou? E kaya e dua na ivola, ni vosa vakalperiu e vakadewataki me "nanuma" e vakaibalebaletaka "e dua na ka e

* Qo na ikava kei na iotioti tale ga ni gauna e kune kina ena iVolatabu na nona masuta na Kalou o Niemaia me vakadonui koya ena nona cuqena na cakacaka vinaka. —Niemaia 5:19; 13:14, 22, 31.

taleitaki se maroroya e yalona." Nona vakabauta na mana ni masu o Niemaia, a kerea kina vua na Kalou me nanumi koya, me vakalougatataki koya tale ga.—Niemaia 2:4.

Ena rogoca beka o Jiova na kerekere i Niemaia me nanumi? Ena dua na yasana, e nanumi koya o Jiova. E vakadeitaka vei keda qori ni raica sara ga me lewe ni ivola e uqeti vakalou na masu i Niemaia. Ena sega wale ga ni sauma o koya e "daurogoca na masu" na kerekere i Niemaia mai vu ni lomana.—Same 65:2.

O koya gona na Kalou ena vakaicovitaki Niemaia ena veika vinaka e cakava ena vuku ni sokalou savasava. (Iperiu 11:6) Ena vuravura vou ni yalododonu e yalataka o Jiova, ena vakaicovitaki Niemaia ena nona vakaturi koya.* (2 Pita 3: 13; Vakatakila 21:3, 4) Na nona inuinui me bula tawamudu ena parataisi e vuravura, sa na qai kila kina o Niemaia ni nanumi koya dina o Jiova.

Na masu i Niemaia e vakadeitaka na dina ni vosa i Tui Tevita: "Sai kemuni, Jiova, ena vakalougatataka na yalododonu; ko ni na vakavolivoliti koya e na loloma me vaka e nai sasabai." (Same 5:12) Io, na Kalou e kila qai mareqeta na noda sasaga ena yalodina meda vakamarautaki koya. Koya gona, ni o qaravi koya ena nomu vinaka kece, o na nuidei ni na nanumi iko, ena vakalougatataki iko tale ga.

* Me ikuri ni ivakamacala me baleta na inaki i Jiova mera na bula e vuravura na kawatamataya yalodina, raica na wase 3 kei na wase 7 ni ivola *Na Cava Sara Mada e Kaya na iVolatabu?* tabaka na iVakadinadina i Jiova.

O BAU KILA?

Na cava na lawa ni vakatotomi, e yaga vei cei?

■ Era vakaroti na dauteitei ena Lawa a soli vei Moses mera kua ni tamusu-ka kece na vuata ni nodra vanua. Koya gona, o ira na dau tamusuki sila mera vakavoca na tutu ni nodra were. O ira na dau tomi vuanivaini mera kua ni tomika na vuanivaini e qeqera tu, se ra lesu tale mera lai kauta mai na kena a se sega ni matua ena imatai ni gauna. Vei ira era samuta na nodra vu-niolive, na vuana e vo tu ena tabana mera kua tale ni samuta. (Vunau ni Soro 19:9, 10; Vakarua 24:19-21) Nira na qai tomika se ra lai kauta mai na vo ni veika e tamusuki qori o ira na dravu-

dravua, luveniyali, yada, kei ira na vulagi.

Na lawa ni vakatotomi e yaga vei ira kece na Isireli. E uqeti ira kina na itaukeiniqeles mera lomasoli, daveina-numi ra qai nuitaka na veivakalougata-taki ni Kalou. Ia vei ira na vakatotomi e vuksi ira mera kua ni vucesa, ni caka-caka vakaitamera na vakatotomi. (Ruci 2:2-17) Na inaki ni lawa qo era na sega kina ni walokai na dravudravua se mera icolacola vei ira era tiko veitikivi. Era na sega ni nanuma nira tawayaga mera bula tu ga ena kerekere se na vei-vuke era sega ni bunotaka.

Na cava e lai kauta mai kina o Solomoni na kau ni valenisoro e Jerusalemi mai Lepanoni?

Erich Lessing/Art Resource, NY

■ E vakamacalataki ena 1 Tui 5:1-10 na nodrau veiyalayalati o Solomoni kei tui Taia o Airami. Rau vakadeitaka kina ni na vesuvesu vata me vaka na bilibili na kau sitari kei na junipa, qai vakacirim i e waitui mai Lepanoni me yaco i Isireli me tara kina na valenisoro.

Na kau sitari e dua na ivurevure ni ilavo levu ena Tokalau e Loma ena gauna makawa. Ni kau qo e dau vakayagataki wasoma mai Ijipita kei Mesopotemia me lalaga qai isa ni doka ni valenisoro kei na valenitui. E vakadina-dinataki qo ena vanua e maroroi tu kina na itukutuku makawa ni vuuale vakatui, na volavola, kei na matavosa e ceuti ni a vakau mai ena veiyasai sauca

kei Mesopotemia na sitari, so na gauna era butakoci se itoki ni ivalu. E dau vakayagataki na kau qo mai Ijipita me ta kina na waqa ni tui, kisinate, kei na so tale na iyaya e vakayagataki ena veibulu.

E kilai tani na sitari ni Lepanoni ena kena dede, totoka, kena boi vinaka, qai sega tale ga ni kania na manumanu ni kau. Koya gona a vakayagataka na kau vinaka duadua o Solomoni me tara kina na valenisoro. Ena veiulunivanua mai Lepanoni e dau robofa tu na vuni sitari lelevu, ena gauna qo sa vo ga e vica.

ME SAUMA NA IVOLATABU

O Cei na Kalou?

1. O cei na Kalou?

E bulia na Kalou dina na ka kece. E vakatokai koya na iVolatabu me “Tui ni gauna tawamudu,” e kena ibalebale ni sega na nona itekitekivu, sega tale ga na nona ivakataotioti. (Vakatakila 15:3) Ni iVurevure ni bula e dodonu gona meda sokaloutaki koya vaka-tabakidua.—*Wilika Vakatakila 4:11.*

Ena veivosakitaki ena ulutaga qo eso na taro o rairai dau lomatarotrotaka tu, e tiko tale ga na tikinivolatabu mo wilika kina na kena isau. Era marau na iVakadinadina i Jiova mera veivosakitaka kei kemuni na kedra isau.

2. E Kalou vakacava?

E yalo na Kalou, e sega ni dua e raici koya rawa. Kena ibalebale ni o koya e cecere sara vei ira na ka buli era tu e vuravura. (Joni 1:18; 4:24) E vakavotui na nona itovo ena ka e bulia. Kena ivakaraitaki, nida raica na veimataqali kauvuata kei na senikau duiroka eda kila rawa kina na nona loloma kei na nona vuku. Eda kila tale ga na nona kaukaua ena vakatubu-

qoroqoro ni lomalagi kei na vuravura.—*Wilika Roma 1:20.*

Na iVolatabu e sereka e levu tale na itovo ni Kalou. Me vaka na ka e taleitaka, na ka e cata, na veika e cakava vei keda, kei na ivakarau ni lomana ena duidui ituvaki.—*Wilika Same 103:7-10.*

3. O cei na yacana?

A kaya o Jisu: “Tamai keimami mai lomalagi, me dokai na yacamuni.” (Maciu 6:9) E levu na icavuti ni Kalou, ia e dua ga na yacana qai duidui na kena icavucavuti ena dui vanua. Na yacana ena vosa vakaViti “Jiova.”—*Wilika Same 83:18.*

Ena levu na iVolatabu sa sosomitaki na yaca

ni Kalou ena icavuti Turaga se Kalou. Ia e voleka ni basika vaka 7,000 na yaca ni Kalou ena iVolatabu. A cavuta sara ga o Jisu na yaca ni Kalou ni vakamacalataka tiko na iVolatabu vei ira na rogoci koya. E vuksi ira tale ga mera kila vinaka sara na Kalou.—*Wilika Joni 17:26.*

4. E kauaitaki keda o Jiova?

E ivakaraitaki ni nona kauaitaki keda ni dau-rogoca noda masu. (Same 65:2) E levu na leqa e dau tarai keda, kena ibalebale beka qo ni sega ni kauaitaki keda na Kalou? Eso era kaya ni vakavuna na Kalou na noda rarawa meda vakatovolei kina, ia e sega ni vaka kina. Ni kaya na iVolatabu: E "yawa vua na Kalou, me caka ca."—Jope 34:10; wilika Jemesa 1:13.

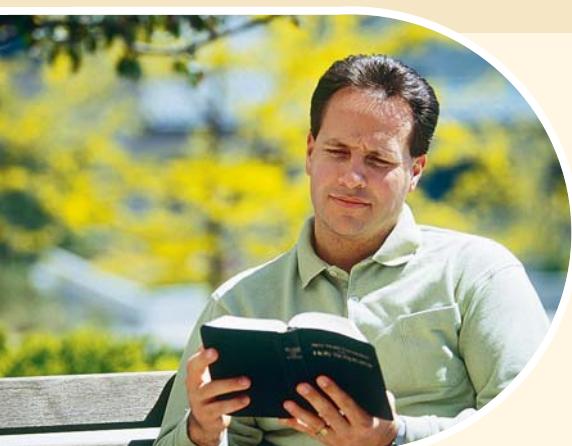
Ena nona veikauaitaki e solia kina vei keda na Kalou na galala ni vataulewa. Eda vakavina-vinakataka beka ni solia na Kalou na galala meda digia kina meda qaravi koya? (Josua 24:15) Na levu ni rarawa e tarai keda tu nikua e vu mai na nodra digia e levu mera caka ca vei ira tale eso. E rarawa o Jiova ni raica na levu ni ivakarau ca.—Wilika Vakatekivu 6:5, 6.

Sa voleka sara na gauna me vakayagataki Jisu kina o Jiova me vakaotia vakadua na leqa kei ira era vakavuna tiko. E tiko na vuna vinaka e vaka-

E tiko beka na vuna vinaka e vaka tara kina vakalekaleka na rarawa o Jiova?

tara tiko kina na rarawa o Jiova, ia ena lekaleka ga. Eda na raica ena dua tale na itabataba ni mekesini qo na vuna e vaka tiko kina na rarawa na Kalou.—Wilika Aisea 11:4.

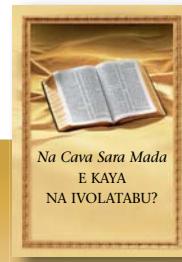

5. Na cava e vinakata na Kalou meda cakava?

E buli keda o Jiova meda rawa ni kilai koya, da lomani koya tale ga. E vinakata sara ga meda vulica na veika dina me baleti koya. (1 Timoci 2:4) Nida vulica na iVolatabu eda na kila na Kalou me vaka e dua na iTokani.—Wilika Vosa Vakaibalebale 2:4, 5.

Ni ivurevure ni noda bula o Jiova, eda na lomani koya vakalevu cake mai na noda lomana e dua tale. Eda na cakava qori nida masu vua da qai muria na ka e tukuna. (Vosa Vakaibalebale 15:8) E tukuna gona o Jiova meda veilomani.—Wilika Marika 12:29, 30; 1 Joni 5:3.

Me ikuri ni ivakamacala, raica na wase 1 ni
ivola qo e tabaka na iVakadinadina i Jiova.

Vakavulici Ira na Luvemu ena iTovo e Kilikili

E tukuna o Loida,* e dua na tina mai Mexico: "A veisoliyaki na kondom (condom) mai koronivuli, era nanuma kina na itabagone ni sega ni dua na kena leqa ke ra veiyacovi baleta nira vakayagataka na kondom."

E tukuna o Nobuko e dua na tina mai Japani: "Au tarogi luvequ tagane se cava ena cakava ke rau tiko taurua kei nona itau goneyalewa. E tukuna o luvema, 'Au sega ni kila.'

NI SE gonelailai sara na luvemu tagane se yalewa, o na qarauna me tu vinaka na veika ena nomu vale me kua ni vakaleqai koya? O na rairai ubia na vanua e sucu mai kina na liviliva, maroroya vinaka na iyaya gagata, o na vakaduria na ilati e katuba ni o via taqomaka na bula nei luvemu.

Ke a va mada ga oya na kena rawarawa nomu taqomaka na bula ni luvemu itabagone! Ia qo na ka o na leqataka vakalevu: 'E dau sarava beka na iyaloyalo ca ena *internet* na luvequ tagane?' 'E dau vakauta beka na kena itaba veivagarogaro ena mobail o luvequ yalewa?' Ia koya e leqataki vakalevu sara, 'Sa veiyacovi tiko beka na luvemqu?'

O Nanuma ni o Taqomaki Ira

Eso na itubutubu era saga mera yadrava na luedra ena loma ni 24 na aua, oya mera tiko volekati ira ra qai via kila na ka kece era cakava. Koya gona na nodra dau yadravi va qori, era sa qai vunitaka matua kina na luedra tagane se luedra yalewa na nodra cakava na itovo erau saga tiko na itubutubu mera kua ni cakava.

E macala ni sega ni vinaka na nomu via lewa na ka kece era cakava na luvemu. Na Kalou

o Jiova e sega ni muria na iwalewale oya mera talairawarawa kina vua na nona ibulibuli, mera kua tale ga ni cakava qori na itubutubu. (Vakarua 30:19) O na vukea vakacava na luvemu itabagone me vakatulewa vakayalomatua? –Vosa Vakaibalebale 27:11.

Na yavu vinaka, oya mo veivosaki tiko ga kei ira na luvemu qai tekivu sara nira se lalai.* (Vosa Vakaibalebale 22:6) Nira sa lai itabagone, *veivosaki tiko ga* kei ira. Ni o dua na itubutubu o iko sara ga me nodrai ivurevure ni itukutuku nuitaki. E tukuna o Alicia e dua na goneyalewa

* Sa veisau na yaca ena ulutaga qo.

* Na vakatutu me baleta na sala mo tekivuna kina na veivosaki kei luvemu me baleta na veiyacovi, kei na ka mo tukuna me ganita na yabaki ni nona bula, raica *Na Vale ni Vakatawa*, 1 Noveba, 2010, tabana e 12-14.

mai Peritania: "Elevu era nanuma ni vinaka cake mera veivosakitaka na veika me baleta na veiyacovi kei ira na nodra itokani, ia e cala oya. Ena marautaki me keimami rogoa qori vei ira na neimami itubutubu. Keimami vakabauta na ka era na tukuna."

Na Bibi ni iTovo e Kilikili

Nira tubucake tiko na gone, ena gadrevi mera kila elevu tale na ka me baleta na veiyacovi, sega ni nodra kila ga nodra a kunekeunetaki ra qai sucu. E dodonu tale ga me "vakavulici . . . nodra vakasama me vakaduiduitaka na ka e donu mai na ka e cala." (Iperiu 5:14) Koya gona ena vinakati mera vakabauta sara ga na veika me baleta na ivalavala ni veiyacovi e kilikili ra qai bulataka. O na vakavulici luvemu itabagone vakacava ena itovo e kilikili?

Mo dikeva sara ga e liu na ka o vakabauta me baleta na ulutaga qo. Me kena ivakaraitaki, rairai o vakabauta ni cala na veidauci—oya nodrau veiyacovi e rua erau sega ni vakamau. (1 Cesalonaika 4:3) Era na rairai kila tale ga na luvemu na ka o vakabauta, de ra na cavuqaqtaka sara ga na tikinivolatabu e tokona. Nira tarogi era na tukuna ni cala na veiyacovi ni bera na vakamau.

Ia e sega ni sa rauta oya. E tabaki ena ivola na *Sex Smart* ni so na itabagone era na rairai tukuna nira duavata kei na ka era vakabauta na nodra itubutubu me baleta na veiyacovi. E kaya na ivola: "Era lomalomaru mera tukuna ga na nodra nanuma. Ni yaco e dua na ituvaki tawanamaki me baleta na itovo e dodonu kei na kena e cala era veilecayaki ra qai leqa vakalevu." Qo na vuna e bibi kina mera kila na ivakavuvuli ni itovo e kilikili. O na vukea vakacava na luvemu me kila qori?

Tukuna vakamatata na ka o vakabauta. O vakabauta ni veiyacovi e yalani ga vei ira na vakamau? Mo dau tukuna vakamatata vua na luvemu itabagone. E tukuna na ivola *Beyond the Big Talk*, na vakadidike a caka e kune kina "ni vuvala era tukuna vakadodonu na itubutubu vei luvedra itabagone nira sega ni vinakata mera veiyacovi, e laurai ni o ira na itabagone qo ena sega ni totolo na nodra vinakata mera veiyacovi."

Io, me vaka sa cavuti oti mai, na nomu

tukuna ga na ka o vakabauta e sega ni ivakadei nira na bulataka qori na luvemu. Ia ni tukuna vakamatata na itovo o vinakata mera bulataka na nomu vuvale, qori ena yavutaki vinaka kina na bula i luvemu. E laurai ena vakadidike ni elevu na itabagone era ciqoma na nodra vakabauta na nodra itubutubu, ia era sega ni bulataka.

TOVOLEA MADA QO: Mo tekivuna na veiyosaki, o rawa ni kauta cake mai na irogo ni dua na ka e yaco, oti qai vakamacalataka na nomu rai. Me kena ivakaraitaki, ke o rogoa e dua na itukutuku me baleta na kucu, o rawa ni kaya: "Au kidroa sara ga ena itovo vakaloloma era cakava eso na tagane vei ira na yalewa. O kila era vulica mai vei na ivalavala oya?"

Tukuna na ka dina me baleta na veiyacovi. E gadrevi na veivakaroti. (1 Korinica 6:18; Jemesa 1:14, 15) Ia na iVolatabu e tukuna ni veiyacovi e isolisoli ni Kalou, sega ni dai i Setani. (Vosa Vakaibalebale 5:18, 19; Sere i Solomoni 1:2) Ke o tukuna *wale ga* vei ira na luvemu itabagone na rerevaki ni veiyacovi, ena rairai vakavuna na rai cala e sega ni vakaivolatabu me baleta na ulutaga qo. E tukuna o Corrina e dua na goneyalewa e tiko mai Varanise: "Erau dau weroka na noqu itubutubu na veika me baleta na veiyacovi vakasisila, e vakavuna gona me duatanu na noqu rai me baleta na veiyacovi."

Mo vakadeitaka mera kila na luvemu na ka dina me baleta na veiyacovi. E kaya o Nadia e dua na tina e tiko mai Mexico: "Au dau saga me ratou kila na luvequ itabagone ni veiyacovi e totoka, e nona isolisoli na Kalou o Jiova meda marautaka. Ia e dodonu ga me caka ena lomanibai ni vakamau. Ena vakavu marau se rarawa, ena vakatau qori ena sala e vakayacori kina."

TOVOLEA MADA QO: Ena gauna tale o veiyosakitaka kina kei luvemu na ka e baleta na veiyacovi, mo tinia vinaka na nomudrau veiyosaki. Mo kua ni madua ni tukuna ni veiyacovi e isolisoli totoka ni Kalou, ena rawa ni marautaka qo ena dua na gauna e muri ke sa na vakatulewataka me vakamau. Mo vakaraitaka ena nomu nuidei ni na muria tiko

na ivakatagedegede ni Kalou na luvemu itabagone me yacova na gauna qori.

Vukei koya me kila na ka ena rawa ni yaco. Mera vakatulewa vinaka ena basoga ni bula cava ga, ena gadrevi vei ira na itabagone mera kila na vinaka kei na ca ni nodra digidigi. Mo kua ni nanuma ni sa rauta ga na nomu kila na ka vinaka kei na ka ca. E tukuna o Emma e dua na marama lotu vaKarisito mai Ositerelia: "Niu vakasamataka na veika ca au cakava niu se itabagone, au rawa ni kaya ni nomu kila na ivakatagedegede ni Kalou e sega ni kena ibalebale ni o duavata kina. E bibi gona me kilai na yaga ni ivakatagedegede oya—kei na leqa ena yaco ke sega ni muri."

E yaga na iVolatabu ni tu kina na ivakaro, e tukuna tale ga na leqa ena yaco ke sega ni muri. Me kena ivakaraitaki, ena Vosa Vakaibalebale 5:8, 9 era vakaroti na cauravou mera kua ni veidauci '*de ra solia vei ira na tani na kedra irogorogo vinaka.*' Me vaka e vakaraitaki ena tikinivolatabu qori, ni o ira era veiyacovi ni bera na vakamau e ca na kedra irogorogo, e sega ni taucoko nodra qarava na Kalou, era beci tale ga. O ira qori ena dredre mera kunea e dua me vakawatitaki ira. Ni o vukea na luvemu itabagone me vakasamataka na leqa ena tarai koya vakayago, na lomana, kei na nona veiwekani kei na Kalou ni beci na nona lawa, qo ena uqeti koya me muria.*

* Eso tale na ivakamacala, raica na ulutaga "Ra Taroga na iTabagone . . . Ena Vakavolekati Rau Beka e Rua na Veiyacovi?" ena *Yadra!* Epereli-June 2010, tabaka na iVakadinadina i Jiova.

iVolatabu—Se Yaga Tiko ga me Yacova Mai Nikua

"E vakadininataki ni se yaga tiko ga me yacova mai nikua na ivakasala ena iVolatabu me baleta na veiyacovi. Ena kena sa qai toro cake ga na iwiliwili ni itabagone e vaka-leqai na lomadra ena veiyacovi dole, bukete e sala, tauvi AIDS kei na mate ca ni veiyacovi eso, e vakarota na iVolatabu ni veiyacovi e yalani ga ena lomanibai ni vakamau . . . qo e kilikili, e itataqomaki vinaka tale ga." —E kaya na ivola, *Parenting Teens With Love and Logic.*

TOVOLEA MADA QO: Vakayagataka eso na vosa vakatautauvata me kila kina o luvemu na yaga ni ivakatagedegede ni Kalou. O rawa ni tukuna, me kena ivakaraitaki: "Na waqari ni buka me vakasaqari kina na kakana e vinaka, ia e ca ke waqari me vakamai kina na veikailoa. Na cava na kedrau duidui? E salavata vakacava na nomu isaunitaro kei na lawa e kotora na Kalou me baleta na veiyacovi?" O rawa ni wilika na itukutuku ena Vosa Vakaibalebale 5:3-14 me kila kina na luvemu itabagone na ca ni veidauci.

E kaya o Takao, e dua na cauravou yabaki 18 mai Japani, "Au kila meu cakava na ka e dodonu, ia au valuta tiko e veigauna na gagadre ni yago." Ke o dua na itabagone o sotava tiko oya, mo lomavakacegu ni sega ni yacovi iko duadua ga. Ni vakadininataka sara ga qori na yapositol o Paula e dua na duruvesi ni lotu vaKarisito: "Niu via cakava na ka e dodonu, e tiko ga vei au na ca." —Roma 7:21.

E vinaka mera kila na itabagone ni sega ni matewale nodra sasaga. Era na vakasamataka kina na ka mera cakava mera dua na gone vinaka. Era na taroga kina, 'Au na lewa ga na noqu bula, qai kilai ni vinaka na kequ irogorogo, au qarava na Kalou ena yalodina, se kilai niu dau vakamumuri tu ga, au qai rawai rawarawa ena noqu gagadre?' Nomu vakavulici luvemu ena itovo e kilikili ena vukei koya me vakasamataka vakayalomatua na nona isaunitaro.

TAROGA . . .

- *Au na kila vakacava nira muria tiko na luequ na itovo e kilikili?*
- *Ni keirau veivosakitaka kei luequ itabagone na veiyacovi, au na tukuna beka ni qori e isolisoli ni Kalou se na dai i Setani?*

O SA VAKAVAKARAU

Ena Siga Bibi Duadua ni Yabaki?

NI VO ga e vica na aua me mate o Jisu, a tauyutaka e dua na soqo bibi me vakananumi kina na nona mate. A vakatokai na soqo qo me “[i]vakayakavi ni Turaga.” (1 Korinica 11:20; “Ai Vola Tabu”) Ni sa vakamacalataka oti na bibi ni soqo, a vakarota: “Dou dau cakava tiko oqo mo dou vakananumi au kina.” (Luke 22:19, VV) O na talairawarawa vei Jisu? Ke vaka kina, ena bibi duadua vei iko e veiyabaki na siga e vakananumi kina na nona mate.

E dau vakananumi ena gauna cava na nona mate? Na cava mo cakava ni o vakavakarau ena siga bibi qo? Qo e rua na taro ena vinaka mera vakasamataka vakabibi na lotu vaKarisito ya-dua.

Me Caka Vakavica?

Eda dau vakananuma e veiyabaki eso na siga bibi. Kena ivakaraitaki, e sega ni taqusi rawa ena nodra vakanananu eso na nodra takali na wekadra lomani ena gauna a rusa kina na World Trade Center mai Niu Yoka ena 11 Seviteba 2001. Era dau guilecava dredre na tikinisiga qo e veiyabaki.

Ena gauna vakaivolatabu e dau vakananumi

tale ga e veiyabaki eso na siga bibi. (Esiteri 9:21, 27) A vakarota o Jiova mera dauvakananuma e veiyabaki na Isireli na nodra vakabulai vakacakamana mai Ijipita. E vakatokai ena iVolatabu na soqo qo me Lakosivia, era dau vakananuma ga vakadua e veiyabaki na Isireli, ena tikinisiga era vakabulai kina.—Lako Yani 12:24-27.

Ni ratou sa vakananuma oti na Lakosivia o Jisu kei ratou na nona yapositolo, sa qai tekivutaka o Jisu na ivakayakavi bibi me vakananumi kina na nona mate. (Luke 22:7-20) Me vaka ni dau caka vakadua ga e veiyabaki na Lakosivia, na ivakayakavi tale ga a tauyutaka o Jisu me sosomitaka na Lakosivia ena vakayacori vakadua e veiyabaki. Ena tikinisiga cava?

Ena Siga Cava?

Meda kila na isaunitaro qo, e bibi meda kila mada e rua na ka. Kena imatai, ena gauna vakaivolatabu e tekivu e dua na siga vou ena yakavi ni sa dromu na siga qai lai cava ena yakavi ni siga tarava ni sa dromu na siga. Koya gona, e tekivu na dua na siga mai na yakavi oya me yacova na yakavi ni siga e tarava.—Vunau ni Soro 23:32.

Kena ikuarua, e duidui na ivolaniivula ena gauna vakaivolatabu ni vakatauvatani kei na gauna qo. Na nodra vula e vakatokai me o Eta kei Naisani, e sega kina na vula o Maji se Epereli. (Esiteri 3:7) Era dau wilika na Jiu na nodra vula mai na dua na vula vou ina vula vou tarava. Na nodra soqo ni Lakosivia e dau caka ena ika14 ni siga ena imatai ni vula o Naisani. (Vunau ni Soro 23:5; Tiko Voli Mai na Lekutu 28:16) Qori na siga era vakoti Jisu kina ena kau-nirarawa na kai Roma. A mate o Jisu ni oti na kena vakayacori na imatai ni soqo ni Lakosivia ena 1,545 na yabaki. E siga bibi dina na ika14 ni Naisani!

Ia na siga cava sara mada ena noda ivolani-vula nikua e veidonui kei na ika14 ni Naisani? E rawarawa sara na noda cakacakataka na siga qo. Era dauwaraka na Jiu e veiyabaki e dua na siga ena loma ni vulaitubutubu e tautauvata vinaka na balavu ni bogi kei na balavu ni siga, me rau ya12 na aua. Na vula vou e volekata duadua na siga qo era dau okata me imatai ni Naisani ni sa dromu kina na siga e Jerusalemi. Ke da wilika e 14 tale na siga tarava eda na yacova na ika14 ni Naisani. Na siga qori e taucoke tu kina na vula. Ni cakacakataka vakaivolatabu na ika14 ni Naisani ni yabaki qo, e tekivu ni sa dromu oti na siga ena Sigatabu, 17 Epereli, 2011.*

Era sa vakavakarau tiko ena yabaki qo na iVakadinadina i Jiova kei ira kece era vinakata mera tiko ena ivakananumi ni mate i Jisu. Oni sureti moni tiko tale ga kina. Ke oni via kila na gauna kei na vanua ena caka kina na soqo qo, moni qai veitaratara kei ira na iVakadinadina i Jiova ena vanua oni vakaitikotiko kina. Na soqo qo ena sega ni caka ena mataka se yakavi, ena qai tekivu ni sa dromu oti na siga. Na vuna? E tukuni ena iVolatabu ni "ivakayakavi." (1 Korinica 11:25) A tauyavutaka o Jisu na soqo bibi

* Era sega ni muria na tikinisiga qo na Jiu nikua mera vakananuma kina na Lakosivia. Na cava na vuna? Era vakabauta e levu na Jiu ni ivakaro ena Lako Yani 12:6 e dusia tiko mera vakananuma na Lakosivia ena ika15 ni Naisani. (Raica na *Watchtower*, 15 Feperueri, 1990, tabana e 14.) Ia a vakananuma o Jisu na Lakosivia ena Naisani 14, me vaka e tukuni ena Lawa a soli vei Mosese. Me ikuri ni vakamacala ni kena cakacakataka na tikinisiga qo, raica na *Watchtower*, 15 June, 1977, tabana e 383-384.

IVAKANANUMI NI MATE I JISU
SIGATABU, 17 EPERELI, 2011

qo ena 1,978 na yabaki sa sivi, ia ena yabaki qo ena vakananumi tiko ena Sigatabu, 17 Epereli, 2011. Qo na itekitekivu ni Naisani 14, na siga a mate kina o Jisu. Na siga vinaka cava tale me vakananumi kina na nona mate?

Na Ka o Rawa ni Cakava

Na cava o rawa ni cakava mo vakarautaki iko kina ena siga bibi qo? Dua, na nomu vakasamataka vakabibi na ka sa cakava o Jisu ena vukuda. Na ivola *Na Cava Sara Mada e Kaya na iVolatabu?** e vakadinadinataki ni sa vuakea e milioni mera vakasamataka vakabibi ra qai vakavina-vinakataka na inaki ni nona mai mate ena vukuda o Jisu.—Maciu 20:28.

E dua tale na sala meda vakarautaka kina na lomada ena soqo bibi qo na noda wilika na ivolatukutuku ni veika a sotava o Jisu ni bera ni mate. O na raica ena tabana tarava e dua na *chart*. E tuvani tu ena yasana imatau na ivolatukutuku ena iVolatabu ni veika a yaco ni bera ni mate o Jisu, kei na vica na wase ni ivola *Na Tamata Rogo Duadua a Bau Bula.*#

Ena yasana imawi e volai kina na tikinisiga a yaco kina na veika oya kei na siga e veidonui kei na yabaki qo. Vakacava mo wilika na ivolatukutuku ena iVolatabu e vakamacalataka na veika a yaco me yacova yani na iVakayakavi ni Turaga? Ke o cakava qori o na vakavakarau vinaka kina ena siga bibi duadua ni yabaki.

* Tabaka na iVakadinadina i Jiova. Raica na tabana e 47-56, 206-208. E tiko tale ga na ivola qo ena Web site www.watchtower.org.

Tabaka na iVakadinadina i Jiova.

IOTIOTI NI VICA NA SIGA

Tusiti 2011, 12 Epereli

2012

2013

■ Siga ni Vakacecegū

Maciū

Marikā

Luke

Joni 11:55-12:1

gt 101, p. 2-4*

9 NAISANI

(tekivu ni sa dromu oī na siga)

■ Kanavata kei Salmoni na vukavuka

Maciū 26:6-13

Marika 14:3-9

Luke 10:1-11, 14-17

Joni 12:2-11

gt 101, p. 5-9

E tekivu e dua na siga vuou ena gauna vakavolabu ni so

dromu oī na siga qai carva ni sā korobo ena siga taava

Vukelulu 2011, 13 Epereli

2012

2013

■ Curu ena qaqa i jerusalemē

■ Veivakovulicī ena valenisoro

Maciū 21:1-11, 14-17

Marika 11:1-11

Luke 19:29-44

Joni 12:12-19

gt 102

10 NAISANI

(tekivu ni sa dromu oī na

■ Lai moce i Pecani

Maciū 21:12, 13, 18, 19

Marika 11:12-19

Luke 19:45-48

Joni 12:20-50

gt 103, 104

NAISANI 11

(tekivu ni sa dromu oī na siga)

Vakarauubuka 2011, 15 Epereli

2012

2013

■ Sou i jerusalemē

■ Vakasavasavataka na valenisoro

■ Vosa mai lomalagi o jiova

Maciū 21:19-25:46

Marika 11:20-13:37

Luke 20:1-21:38

Joni

gt 105 ina 112, p. 1

12 NAISANI

(tekivu ni sa dromu oī na siga)

Vakarauwai 2011, 16 Epereli

2012

2013

■ Vakacegu kei ratou na nona tisipeli

mai pecani

■ Veivoskitaka o jutatsa na sala me soli

jisu kina

Maciū 26:1-5, 14-16

Marika 14:1, 2, 10, 11

Luke 22:1-6

Joni

gt 112, p. 2-4

*Qo na naba ni wase ni rivola Na Tomato Ropo Duaduo o Bou Bulu (gt). Raica na chart era rivola na "All Scripture Is Inspired of God and Beneficial" tabana e 290 me baleta na tikiinvoratable e vakanmacalataka na iototi ni vica na siga e vunau voli kina o jisu, tabaka na Nakadiniadina i jiova.

13 NAISANI

(tekiu ni sa dramu oī na sigo)

Sigatabu 2011, 17 Epereli
2012.....
2013.....

- Rau vakarautaka o Pita kei Joni na Lakosivia
- Eratou qai muri ena yakavi o Jsu kei ratou na tini na yaposítola

14 NAISANI

(tekiu ni sa dramu oī na sigo)

Moniti 2011, 18 Epereli
2012.....
2013.....

- Kanavata ni Lakosivia
- Vuya na yavadratou na nona yaposítola
- Vakatalai lutsa
- Tauyavutaka na Nakananumi ni nona mate

bogilevu tutu
Moniti 2011, 18 Epereli
2012.....
2013.....

- Bukiveretaki qai vesu ena were o Keisemanu
- Ratou du i dio na yaposítola
- Lewai vei ira na lewe ni Sanadimi
- Cakitaki Jisu o Pita

15 NAISANI

(tekiu ni sa dramu oī na sigo)

■ Siga ni Vakacecegu

Tusiti 2011, 19 Epereli
2012.....
2013.....

- Vakadonuya o Pailato me yadravi na ibulubulu kei Jisu

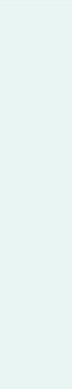

16 NAISANI

(tekiu ni sa dramu oī na sigo)

Vukuluu 2011, 20 Epereli
2012.....
2013.....

- Vakaturi
- Rairai tale vei ratou na nona tisipeli

■ Maciu 28:1-15
■ Marika 16:1-8
■ Luke 24:1-49
■ Joni 20:1-25
■ gt 127, p. 10 ina 129, p. 10

E Lomani Koya na Kalou, o Ira Tale ga na Nona iTokani

E SEGA ni dua vei keda e bau kila na yacana. Eda kilai koya ga ena yaca i tamana o Jefica. Meda raica mada na iVolatabu ena ka e tukuna me baleti rau. Eda na kila na vuna e lomani koya kina o Jiova, o ira tale ga na nona itokani.

Eda rawa ni wilika na kedrau italanoa o Jefica kei luvena ena Dauveilewai wase 11. Ni o Jefica e dua e dau qarava na Kalou ena yaldina, sega ni vakabekataki ni rau dau veivosakitaka vakaveitamani na iVolatabu.

A bula voli o Jefica ni bera nira kerea na tamata ni Kalou na Isireli me dua na nodra tui me liutaki ira. E turaga bulicaki kaukaua o Jefica, e dau vala tale ga. Era mani kerei koya na Isireli me liutaki ira ena nodra ravuti na kai Amoni, na matanitu voleka e valuti ira tiko.

A kerea o Jefica na veivuke ni Kalou ena nodra vakadrukai na kai Amoni. Mani yalatata vei Jiova, ke qaqqa, ena solia vua na imatai ni tamata e tavaki koya ni lesu i vale. Ena veiqaravi tale ga ena valenisoro ni Kalou ena nona bula taucoko. *O kila se o cei a tavaki koya?—**

Io, na luvena yalewa! E rarawa vakalevu o Jefica. E dua ga na luvena. la sa yalayala otu

* Ke o wiliwili tiko kei na dua na gone, mo cegu ni o rai-na itoqa balavu o qai uqeti gone me tukuna na nona nanuma.

vei Jiova, ena cakava ga. Segá ni bera ni tukuna o luvena: "Na tamaqu, ko sa vosa oti vei Jiova; mo cakava ga vei au me vaka na ka ko a kaya." A kerea me lai tiko duadua me vula rua ena ulunivanua me tagicaka kina na nona bula vagoneyalewa. Na cava e rarawa kina? Me cakava na yalayala i tamana, ena segá ni vakawati se vakaluveni. A segá gona ni raica me bibi duadua na ka e vinakata. E vinakata ga me talairawarawa vei tamana qai yalodina vei Jiova. **O nanuma ni a vakamarautaki Jiova kei tamana?**—

A mani vakatalai luvena kei ira na nona itokani goneyalewa o Jefica me rua na vula. Ni lesu mai na luvei Jefica, a vakatalai koya sara o tamana ina valenisoro ni Kalou mai Sailo me veiqaravi kina ena vo kece ni nona bula, me vaka a yalataka vei Jiova. Ena veiyabaki era dau lako i Sailo na goneyalewa ni Isireli mera vakayaloqaqataki luvei Jefica.

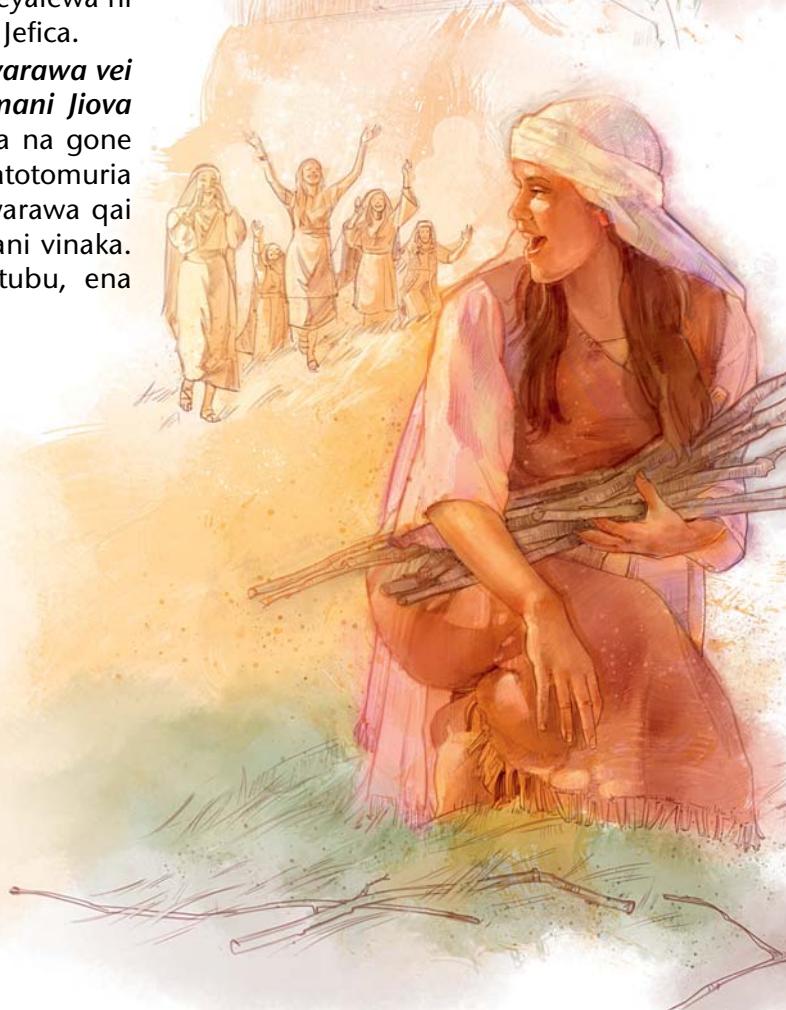
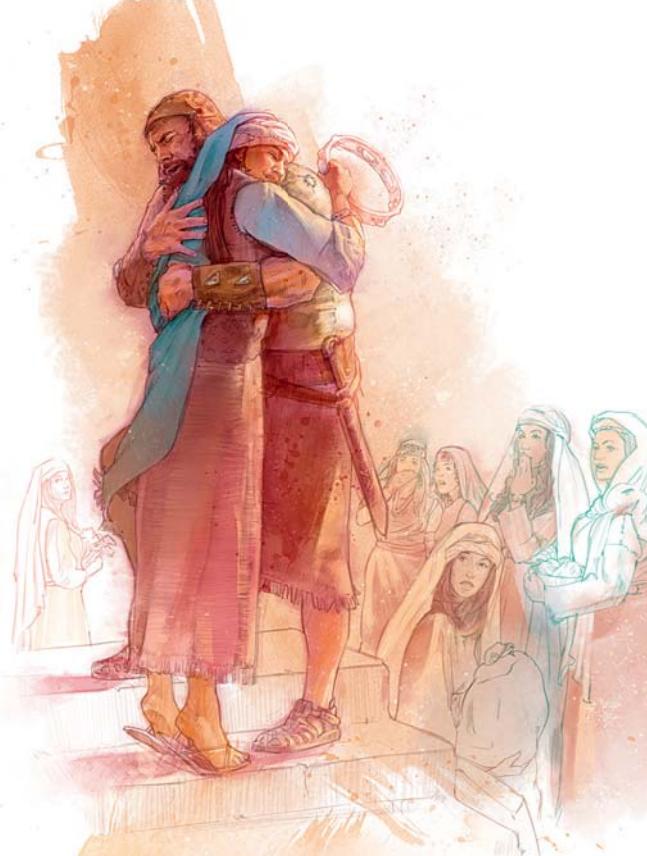
O kila eso na gone era talairawarawa vei ira na nodra itubutubu, era lomani Jiova tale ga?—Saga mo kilai ira vinaka na gone qori, mera nomu itokani. Ke o vakatotomuria na luvei Jefica ena nomu talairawarawa qai yalodina, o na kunea eso na itokani vinaka. Erau na marau na nomu itubutubu, ena lomani iko tale ga o Jiova.

WILIKI ENA NOMU IVOLATABU

Vakarua 6:4-6

Dauveilewai 11:30-40

1 Korinica 7:37, 38

TARO NA DAUWILIWILI . . .

Era vakadonuya beka na iVakadinadina i Jiova mera qaravi vakavuniwai?

■ A kaya o Jisu ni “sega ni yaga na vuniwai vei ira na bula vinaka, e yaga ga vei ira na tauvimate.” (Maciu 9:12) E tukuna tiko ni sega ni vakacala na iVolatabu ke dua e qara na nodra veiqravi na vuniwai. Nira vinakata mera bula vinaka, mera bula dede, era vakadonuya kina na iVakadinadina i Jiova na wainimate kei na veiqravi e vaktura na vuniwai. Eso tale ga na iVakadinadina i Jiova era vuniwai me vakataki Luke na lotu va-Karisito ena imatai ni senitiuri.—Kolosa 4:14.

Ia era sega ni vakadonuya na iVakadinadina i Jiova na veiqravi vakavuniwai e veisaqasaqa kei na ivakavuvuli ena iVolatabu. Me kena ivakaraitaki, era sega ni tauri dra ni vakatabuya na iVolatabu na laukana ni dra. (Vakatekivu 9:4; Vunau ni Soro 17:1-14; Cakacaka 15:28, 29) E vakatabuya tale ga na veiqravi e vakayagataki kina na “kau-kaua vuni” se vakatevoro.—Aisea 1:13, NW; Kalatia 5:19-21.

E levu na dauveiqravi vakavuniwai era tauri-vaka na veiqravi e sega ni veisaqasaqa kei na ivakatagedegede ena iVolatabu. Na veiqravi va qori era vakadonuya e levu na iVakadinadina i Jiova ni vinaka cake sara mai na kena e beci kina na ka e vinakata na Kalou.

Io, e levu tu na ivakamacala ni so na ka meda bulabula vinaka kina. Na veiqravi ena rairai vinaka vua e dua ena sega beka ni yaga vua e dua tale. Qori na vuna ena rairai taro ivakasala kina o koya e tauvimate vua e dua tale na vuniwai me kila kina na veiqravi kei na wainimate e ganita na kena mate.—Vosa Vakaibalebale 14:15.

Ena duidui na veiqravi e digia na iVakadinadina yadua. E sega gona ni vakacala na Vosa ni Kalou na duidui ni nodra lewaeloma na lotu va-Karisito ke sega ni beci kina na lawa ni iVolatabu. (Roma 14:2-4) Ni vakaturi e dua na veiqravi vakavuniwai ena dodonu me vaqaqa mada e liu, me kua ni vakaleqa na nona lewaeloma e vaku-lulici ena iVolatabu.—Kalatia 6:5; Iperiu 5:14.

Na nona vakatulewa e dua na iVakadinadina e vaka e dua na draiva e volekata yani na gaunisala e basoga vica qai osooso. Ke sega mada ni veirai-yaki qai muria tu ga yani na motoka e liu tiko, ena rawa ni yaco na vakacalaka. Ia na draiva yalomatua ena vakamalua, ena vakaraica tale ga na vo ni motoka ni bera ni draiva takoso. Ena va tale ga qori na nona vakatulewa e dua na iVakadinadina, ena sega ni vakariri me vakatulewa se muria wale tu ga vakamataboko na veiqravi vakavuniwai era vakadonuya e levu. Ni bera nira vakatulewa era na vakalewa vinaka na ka mera cakava nira dikeva na ivakavuvuli ena iVolatabu.

Era vakavinavinkata vakalevu na iVakadinadina i Jiova na nodra cakacaka vakaukaua kei na nodra dina na vuniwai ena nodra veiqravi. Era marautaka tale ga na iwali ni tauvimate era vaktura.

NODRA TUVAITUTU NA IKA129 NI KALASI E KILIATI

"Qo na Nomuni Siga"

ENA 11 Seviteba, 2010, era tabili yani e rauta nira le 8,000 ena dua na soqo namaki—oya na nodra tuvaitutu na gonevuli ni ika129 ni kalasi ni Watchtower Bible School of Gilead. E kaya vei ira na gonevuli o Samuel Herd e lewe ni iLawalawa Dauvakatulewa ni iVakadinadina i Jiova, "Qo na nomuni siga. E siga marautaki qai guilecavi dredre!"

Na "Daliga Rogo"

A vakadreta o Brother Herd ena itekivu ni porokaramu ni gadrevi vei ira na lotu va-Karisito kece mera 'vakatudaliga' ena Vosa ni Kalou. (Vosa Vakaibalebale 20:12) E tukuna o koya vei ira na lewenikalasi, "ena vica na vula sa otu oni a vakarorogo tiko vei Jiova, moni cakava tiko qori me tawamudu."

Era na vakayagataka vinaka vakacava na daligadra na daukaulotu vou? "Ke ra vakatudaliga ena Vosa ni Kalou," e kaya o Brother Herd. Qai tomana: "Levu na usutu ena talaucaki ena porokaramu qo ena yaga ena nomuni cakacaka vakaulotu ena veiyabaki mai qo."

"Nuitaki Jiova ena Lomamu Taucoko"

A vosa ena ulutaga vakavure vakasama qo o Gerrit Lösch e lewe tale ga ni iLawalawa Dauvakatulewa. A sereka e levu na ivakaraitaki ni nodra nuitaki Jiova na tamata ni Kalou ena gauna makawa kei na gauna qo.

E vakabitaka mera vakaraitaka tale ga "na daukaulotu na mataqali vakabauta va qori ena nodra ilesilesi." E tomana: "De dua oni na vakasamataka, 'ena rawa beka meu kila na nodra vosa? Au na matau beka ena ivakarau ni nodra bula? Au na vakanananu vakalevu i vale?'" Na cava oni nanuma? E vakadreti ira na lewenikalasi mera "nuitaki Jiova."

A wilika tale ga na Vosa Vakaibalebale 14:26, e kaya: "Sa tu vata kei na rerevaki Jiova na *vakararavi matua*." Eda na nuitaki Jiova tiko ga nida vakasamataka e levu na sala e vakalou-gatataki keda kina.

Na iVolatabu e tukuna ni o koya e nuitaki Jiova ena vaka "na kau sa tei e na bati ni wai, ... sa vakateteva na wakana ki na bati ni uciwai, ena sega ni kila ni sa yaco mai na katakata, a drauna talega ena drokadroka."—Jeremaia 17: 7,8.

E macala gona, "se mani cava oni na sotava," E kaya o Brother Lösch, "moni nuitaki Jiova tiko ga."

"Vakatotomuri Ira na Agilosi Yalodina"

O Stephen Lett e lewe tale ga ni iLawalawa Dauvakatulewa a vakamacala ena ulutaga qo. Era ivakaraitaki vinaka vei keda na agilosi yalodina. E kaya, "ena vinaka meda vakatotomuria na ka kece e tukuna na iVolatabu me baleti ira." Oti e qai vakaraitaka e va na nodra itovo na agilosi yalodina meda vakatotomuria —nodra vosota, yalomalumalumu, nodra dauveivuke, kei na nodra yalodina.

E tukuna na iVolatabu ni dua na agilosia a vorata na 'turaga ni matanitu o Perisia'—e dua na timoni kaukaua—me 21 na siga. (Taniela 10:13) A laurai vua na agilosi qori na vosota. E kaya o Brother Lett ni o keda tale ga na lotu va-Karisito "eda veivala [tiko] ... kei ira na yalo ca tawarairai." (Efeso 6:12) E kaya vei ira na lewe-

"Ni dua e via vakacaucautaki kemuni . . . , moni vagolea ga na veivakacaucautaki vei Jiova"

nikalasi, "Moni vala gona vakaukaua moni dei kina ena nomuni ilesilesi."

Ni taroga o Manoa na tamai Samisoni vua na agilos se o cei na yacana, a sega ni via tukuna. A vakaraitaka na agilos qori na *yalomalumalumu*. (Dauveilewai 13:17, 18) E kaya vei ira na lewenikalasi o Brother Lett: "Ni dua e via vakacaucautaki kemuni se qoroya na nomuni taledi, na yalomalumalumu ena uqeti kemuni moni vagolea ga na veivakacaucautaki vei Jiova kei na nona isoqosoqo."—1 Korinica 4:7.

Ni tiko voli o Jisu ena were o Kecisemani ni bera ni mate, a "rairai mai lomalagi e dua na agilos me vakaukauataki koya." (Luke 22:43) E *dauveivuke* na agilos qori. E kaya o Brother Lett, "Moni masulaka moni kila na veika era gadreva ena yalava oni lesi kina, ena veivuke i Jiova oni na kila na ka moni cakava moni vuksi ira kina."

Eda rawa ni kaya ni dua na iwase levu ni agilos e lomalagi era ivakaraitaka vinaka ni *yaldina*, ia e dua ga na iwase lailai era muri Setani ena nona talaidredre.—Vakatakila 12:4.

A vakauqeti ira na gonevuli o Brother Lett, "Moni vorata na Tevoro me vakataki ira na agilos yalodina." Ke oni "vorata na Tevoro, ena qai dro tani vei kemuni."—Jemesa 4:7.

E Tolu Tale na Ka Talei ena Porokaramu

"Na Kalou na kaukauwa [vatu, NW] ni lomaqu." Na ulutaga veivakauqeti qo e yavutaki ena Same 73:26, a vakamacala kina o Gary Breaux, e lewe ni Komiti ni Valenivolavola ni Tabana ni iVakadinadina i Jiova mai Merika. A vakauqeti ira na gonevuli mera dau nuitaki Jiova. Ena vakasama cava e vaka kina na vatu o Jiova? E kaya o Brother Breaux, "ni kaukaua na cagi ena sega ni cagina na pepa e danui ena vatu. Ena vakasama vata qori, eda nuidieitale ga ni na vakataudeitaka na lomada o Jiova." E macala ni dauveivakaisini na lomada qai rawa ni vakacalai keda nida vakatovolei. (Jeremaia 17:9) Na veisau ni draki, kakana, itokani vou ena vale ni daukaulotu—qori eso

na ituvaki e rawa ni nanuma kina e dua me cegu ena nona cakacaka vakaulotu. "Ena so na ituvaki e yaco ena gadrevi mo vakasamataka vinaka na ka mo cakava ni bera ni o vakatulewa," e kaya o Brother Breaux. "Ena marauata beka o Jiova na nomu digidigi se vakatulewa? Ke vakakina, o Jiova ena vaka na 'vatu e lomamu.' Ena dusimaka nomu ilakolako."

"E Tiko Vei Iko na Vakabauta me Suasua na Yavamu?" Na usutu ni vunau i Sam Roberson e dua na qasenivuli e Kiliati e yavutaki ena Josua wase 3. Era takosova vakacava na le milioni na Isireli na dave ni Uciwai o Joritani? A tukuna vei Josua o Jiova me vakaroti ira na bete

**"Eso tale ga na ituvaki
ena nomuni bula ena vaka
na ilati ni nomuni
vakalougaatataki ke oni
vakalaiva"**

mera "tu vakadua e na Joritani." Qai yalataka: "Ni sa tu e na wai ni Joritani na qeteqete ni yavadra na bete . . . ena qai mudu ni drodro na wai ni Joritani, . . . [e]na bini ki cake sara me vaka e dua na suva levu." (Josua 3:8, 13) E kaya o Brother Roberson vei ira na gonevuli: "Na Uciwai na Joritani e vaka na ilati ni nodra vakalougaatataki na Isireli, eso tale ga na ituvaki ena nomuni bula ena vaka na ilati ni nomuni vakalougaatataki ke oni vakalaiva." Me kena ivakaraitaki, ena rairai dredre moni veimaliwai kei ira na nomuni itokani daukaulotu. Oni na walua vakacava? "Moni kauaitaka ga na cakacaka oni cakava tiko, sega ni o ira na tamata cakacaka." A vakadreti ira na lewenikalasi o Brother Roberson: "Ke tiko vei kemuni na vakabauta me vakataki ira na bete a suasua na yavadra ena Joritani, ena vuksi kemuni tale ga o Jiova moni vosota na ituvaki drakidrakita ena nomuni ilesilesi vakaulotu."

"Vakataudeitaka na Lomamu." Qo na ulutaga e vakamacala kina e dua tale na qasenivuli e Kiliati o William Samuelson. E yavutaki ena

E vakatasuasuatata tiko na gonevuli e Kiliati na ka a yaco ena cakacaka vakavunau

Vosa Vakaibalebale 16:3, e kaya: "Mo vakalaiva vei Jiova na nomu cakacaka, ena vaka-taudeitaki kina na nanuma ni lomamu." A tarogi ira na gonevuli o Brother Samuelson: "E vakaibalebaletaka beka na tikina qo mo sa na vakasavuliga qai 'vakalaiva me cakava na nomu cakacaka' o Jiova?" Segu. Na Vosa Vakaibalebale 16:1 e kaya: "Sa nei koya na tamata me vakarautaka na lomana." E toma-na o Brother Samuelson: "Ena sega ni vakarau-taka vakacakamana o Jiova na lomamu. Ena vinakati mo vakadeitaka sara ga ni sa donu tiko na nomu ilakolako. Ni o vuli vakataki iko, masu, qai veitaratara wasoma kei na valeni-volavola ni tabana, ena vinaka na nanuma ni lomamu, qai vakataudeitaka tale ga o Jiova."

iRogo kei na Veivakatarogi

E oka tale ga ena ka era vulica na gonevuli mera cakacaka vakavunau vata kei na ivava-koso era lesi kina. A vakatarogi ira eso na gonevuli o Mark Noumair e dua tale ga na qasenivuli e Kiliati, mera vakamacalataka na ka era sotava. O ira na vakatarogi era vakabitaka na

yaga ni masu ena nodra kunei na yalomalu-malumu ena yalava.

Kena ivakaraitaki, e dua na veiwatini erau a kana tiko ena valenikana. A raici rau sara e dua na tamata cakacaka ni valenikana oya ni rau masu tiko. E torovi rau qai taroga se rau iVaka-dinadina i Jiova. Ni rau tukuna ni vaka kina, a vakamacalataka sara ni a tuberi mai na vuvale iVakadinadina i Jiova, ia sa tagutuva na nona dau veimaliwai kei ira. A basulawa qai bala i valeniveivesu. E vinakata me vulici Jiova tale. E tukuna tale ga vei rau ni bera ni rau lako yani, a kerei Jiova ena masu me vakadodonutaka tale na nona ivakarau ni bula. A sauma o Jiova na nona masu!

O Rudi Hartl mai na tabana e sauma na taro vakaivolatabu kei na nodra taro na dauwiliwili (Writing Correspondence Department), a vosa ena usutu, "Dou Tovolea Mada Ka Raica ni sa Yalovinaka o Jiova," qai vakatarogi Wayne Wridgway mai Mozambique, Jason Reed mai Chile, kei Kenji Chichii mai Nepal. Eratou sa vuli oti kece e Kiliati. Eratou vakamacalataka eso na ka dredre eratou vakila ena imatai ni gauna ratou lako kina ena nodratou cakacaka vakaulotu—na vulici ni dua na vosa vou, itovo vakavanua, se na vakanananu i vale. "Keirau valuta vakaveiwatini na ituvaki qori ni keirau veimaliwai kei ira ena ivavakoso ena gauna ga keirau yaco yani kina," e kaya o Brother Chichii. "Ni keirau cakava qori e vakalailaitaka na neirau dau vakanananu i vale."

Nira sa taura na nodra ilesilesi na 56 na gonevuli, e dua vei ira a wilika na ivola ni vakavinavinaka vakaciriloloma. E dua na iwase ni vola qori e vakamuai vei ratou na iLawalawa Dauvakatulewa: "Keimami sa mai vaka-dinadinataka na lewenikalasi na nomudou yalololoma, gugumatua ena kena vakarau-taki na ituvatuvu ni vuli, dau veisikovi kei na nomudou veidusimaki vakayalo. Na loloma dou vakaraitaka, vosota, yalomalumalumu kei na veikauaitaki, e veivakauqeti dina me keimami na vakatotomuria ena vanua keimami lesi kina."

Nodra Tuvaitutu na Kalasi 129 ni Watchtower Bible School of Gilead

E nabataki na iyatu me tekivu mai liu me yaco i muri, e tuvai na yaca me tekivu mai na imawi me gole ina imatau.

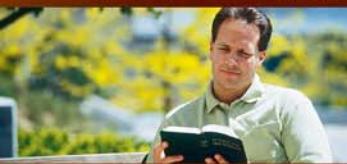
- (1) Munaretto, R.; Olofsson, Y.; Budden, K.; Najdzion, L.; Moya, G.; Treviño, G.; Dion, A.; Fleegle, A.
- (2) Smith, J.; Michael Raj, J.; Smith, S.; Paramo, A.; McDonald, J.; Deans, M.; Joyal, S.; Watson, L.
- (3) Joyal, C.; Crawley, T.; Hacker, D.; Shynkarenko, J.; Knapp, T.; Ayling, J.; Highley, C.; Olofsson, B.
- (4) Fitzpatrick, M.; Najdzion, B.; Skallerud, L.; Harris, A.; Harris, S.; Budden, R.; Paramo, Y.; Skallerud, K.
- (5) Crawley, B.; Michael Raj, J.; Lodge, A.; Lodge, R.; Herms, N.; Fitzpatrick, J.; Moya, R.; Munaretto, P.
- (6) Watson, S.; Deans, M.; Hacker, J.; McDonald, J.; Treviño, J.; Harris, S.; Herms, C.; Harris, P.
- (7) Shynkarenko, V.; Highley, T.; Smith, A.; Dion, J.; Ayling, R.; Smith, B.; Knapp, T.; Fleegle, B.

Era lesi na lewenikalasi ina **25** na vanua e volai toka e ra:

Na cava me rau cakava na veiwatini me rau
veiwekani voleka kina? RAICA TABANA E 4.

O cei na yaca ni Kalou? RAICA TABANA E 16.

Mera vakavulici luedra beka na itubutubu ena
itovo e kilikili? RAICA TABANA E 18-20.

Na cava na “[i]vakayakavi ni Turaga”?
RAICA TABANA E 21-22.

E dodonu vei ira na imuri i Jisu mera qara na
veiqraravi vakavuniwai? RAICA TABANA E 27.

Oni taleitaka li mo ni sikovi?

Ena vuravura leqaleqa oqo, e se rawa ga mo ni marau mai na nomuni kila na ka dina vakaivolatabu me baleta na Kalou, na nona Matanitu, kei na nona inaki totoka e vauca na kawatamata. Ke oni taleitaka me kuri na ivakamacala oqo se oni vinakata me dua e vuli iVolatabu sega ni saumi kei kemuni, mo ni qai volavola mai ina Jehovah's Witnesses, PO Box 23, Suva, se ena itikotiko veiganiti ena tabana e 4.